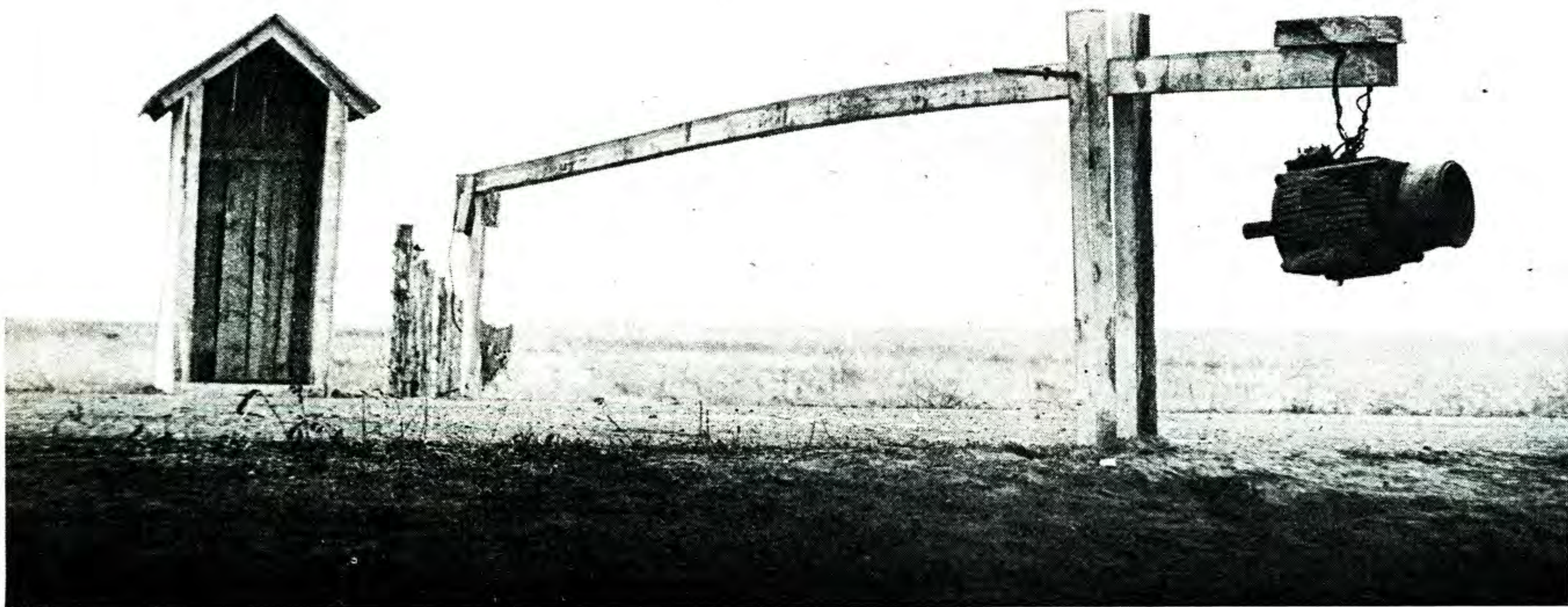
Голас Радзімы

№ 17 (2159)
26 красавіка 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У сусветна вядомай Хатыні Вечны агонь нагадвае пра кожнага чацвёртага жыхара Беларусі, які згінуў у гады фашызму. Здавалася б, хопіць ужо на нашай зямлі такіх сумных помнікаў пакутам, гору і слязам беларусаў. Але ж не. Няўмольны лёс пасылае новыя выпрабаванні, а жалобны спіс трагічных назваў расце і сёння. Зараз у яго трапляюць гарады, вёскі, паселішчы з «зоны». Што такое «зона»! На Беларусі на такое пытанне адкажа практычна кожны чалавек. «Зона» — гэта наша, беларуская зямля, дзе пасялілася смерць. А пасяліла яе там чарнобыльская катастрофа 1986-га года.

Сум і жалобу мінулай вайны сімвалізуе Хатынь. Сум і жалобу нашага часу сімвалізуюць Чудзяны або Малінаўка на Магілёўшчыне, дзе шчыльнасць радыяцыйнага забруджвання складае 140 кюры на квадратны кіламетр. Яны нібы помнік сучаснаму кожнаму чацвёртаму беларусу, які атрымаў большы ці меншы радыяцыйны ўдар. Можа, там таксама ўзвесці мемарыял! Але хто ж паедзе да смяртэльна небяспечнага помніка! Тады ёсць магчымасць падабраць аб'ект меншай заражанасці — скажам, 60 кюры, 40 альбо 30, 15 ці 5— ёсць з чаго выбраць, бо 70 працэнтаў забруджанай Чарнобылем тэрыторыі краіны ляжыць менавіта ў Беларусі. Радыяцыяй «засыпаны» 23 раёны, 27 гарадоў і 2 670 сельскіх населеных пунктаў, страчана пятая частка сельгасугоддзяў. Знак гэтай нацыянальнай трагедыі вызначае цяперашняе грамадска-палітычнае, эканамічнае жыццё Беларусі, бударажыць грамадскія пачуцці. І вось, нарэшце, 26 красавіка, ракавы дзень на нашым календары, афіцыйна ўзяты ў чорнае абрамленне: спецыяльным указам ён аб'яўлены агульным днём жалобы, калі будзе прыспушчаны Дзяржаўны флаг БССР, пройдуць мітынгі, сходы, шэсці. Гэта там, дзе ёсць, жывуць людзі. А ў мёртвых раёнах і 26 красавіка будзе стаяць мёртвая цішыня. Там зона...

НА ЗДЫМКАХ: так выглядаюць знакі бяды на зямлі Хойніцкага раёна на Гомельшчыне; сярод іншых выселеных паселішчаў і вёска Бабчын.

Фота А. БІРЫЛКІ.

УРАЧЫСТЫЯ СХОДЫ

ЛЕНІНСКІ ЮБІЛЕЙ

Напярэдадні 120-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна ў многіх савецкіх гарадах прайшлі ўрачыстыя сходы, прысвечаныя знамянальнай даце. Адбыліся яны і ў Мінску, і ў Маскве.

У сталіцы краіны перад прысутнымі са «Словам пра Леніна» выступіў Прэзідэнт СССР М. С. Гарбачоў. Ён, у прыватнасці, сказаў:

— Нам неабходна пераасэнсаванне Леніна, яго тэарэтычнай і палітычнай творчасці, вызваляючыся пры гэтым і ад скажэнняў, і ад кананізацыі яго высноў. Трэба аддзяліць тое, што належыць мінуламу, ад таго, што застанецца ў інтэлектуальнай, культурнай, духоўнай скарбніцы грамадства як актыўны элемент прагрэсу.

Але непрымальная непавага да Леніна. Амаральны і беспадстаўны амбіцыйны, мяшчанскі па сутнасці паклёп на яго як на чалавека. Бяссэнсавыя спробы паставіць пад сумненне высакародства яго мэт і чысціню думак.

Так, пара пакончыць з бяздумным да недарэчнасці абыходжаннем з імем і вобразам Леніна, калі яго ператваралі ў «ікону», і мы цяпер добра ведаем, навошта гэта рабілася. Але мы рашуча асуджаем знеслаўленне памяці Леніна, у чым бы гэта ні выражалася і дзе б гэта ні адбывалася— у нас або за мяжой.

Таксама ў дакладзе было заўважана, што сёння нярэдка даводзіцца чуць—а ці патрэбна была наогул Кастрычніцкая рэвалюцыя? Ці не лепш было б для Расіі «спыніцца» на Лютым?

Несумненна, Лютаўская рэвалюцыя — буйнейшая падзея ў нашай айчыннай гісторыі, сказаў М. С. Гарбачоў. Але ж гэта факт, што буржуазнаменшавіцкі ўрад не вырашыў галоўных пытанняў расійскай рэвалюцыі—ні аб міры, ні аб хлебе, ні аб зямлі. Краіна скочвалася да агульнанацыянальнай катастрофы. Пазней, адхіляючы абвінавачванні ў тым, што бальшавікі наўмысна «залілі краіну крывёю», Ленін гаварыў: «Ці знайшоўся б на свеце хоць адзін дурань, які пайшоў бы на рэвалюцыю, калі б вы (г. зн. меншавікі і эсэры) сапраўды пачалі сацыяльную рэформу? Чаму ж вы гэтага не зрабілі?» — пытаўся Ленін.

Ленін заўсёды імкнуўся гранічна вычарпаць магчымасці палітычных рашэнняў. Гаварылі нават аб цэлай ленінскай «тэорыі кампрамісаў». «У нашым ідэале няма месца насіллю над людзьмі». Гэта—ленінскія словы. Вось у што трэба ўнікнуць усім, хто па-сапраўднаму хоча зразумець Леніна.

У ПРАКУРАТУРЫ СССР

ЗЛАЧЫНСТВА

На калегіі Пракуратуры Саюза ССР адзначана, што сістэматычна выяўляюцца факты злачыннага ігнаравання правіл радыяцыйнай бяспекі, скажэнне справаздачных даных аб аказанні медыцынскай дапамогі, крадзяжоў, а таксама парушэння правіл выплаты кампенсацый і прадастаўлення льгот, медыцынскага абследавання і лячэння.

Толькі пасля ўмяшання чарнобыльскай вахтавай пракуратуры за два з палавінай гады было спынена 350 спроб вывазу забруджанай радыенуклідамі маёмасці з г. Прыпяці, заведзена 60 крымінальных спраў па фактах пранікнення ў жыллё, якое знаходзіцца ў 30-кіламетровай зоне. Па яе патрабаваннях прыцягнуты да дысцыплінарнай і матэрыяльнай адказнасці звыш 500 чалавек.

Прыводзіліся выпадкі, калі некаторыя калгасы тайна скуплівалі забруджаную радыенуклідамі жывёлу для далейшай здачы дзяржаве, калі па ўказанню рада службовых асоб вывозіліся металавырабы, якія маюць высокі ўзровень радыеактыўнасці, для далейшага выкарыстання ў народнай гаспадарцы.

Па прадпісанню пракурораў гэтыя і іншыя парушэнні законнасці спынены. Па іх заведзены і расследуюцца крымінальныя справы, якія ў Пракуратуры СССР знаходзяцца на асобым кантролі.

Калегія падвергла вострай крытыцы работу пракуратур Украінскай ССР, Беларускай ССР, Бранскай вобласці, якія не заўсёды аператыўна і прынцыпова рэагавалі на дапускаемыя парушэнні заканадаўства, і запатрабавала ад іх, а таксама ад пракурораў РСФСР і галоўнага ваеннага пракурора прыняць рашучыя меры для ўзмацнення пракурорскага нагляду, прымянення да вінаватых усяго персанала сродкаў, устаноўленых законам, — крымінальнага, адміністрацыйнага, матэрыяльнага і дысцыплінарнага ўздзеяння.

— У адрас урада, ЦК Кампартыі рэспублікі гучыць крытыка за маруднасць у ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Што ж, напэўна, ёсць у ёй здаровы сэнс. Аднак нямала і наноснага, надуманага, што не адпавядае праўдзе жыцця і фактам. Сёння ўсім нам трэба аб'яднаць намаганні ў барацьбе з агульнай, падкрэсліваю гэта, бядой.

Заўважу, што ў бліжэйшы час Вярхоўны Савет СССР абмяркуе і прыме спецыяльную дзяржаўную праграму па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. У аснову гэтай праграмы лягуць распрацоўкі ў нашай рэспубліцы. Робіцца максімум магчымага, каб як мага хутчэй ліквідаваць вынікі аварыі.

Сёння, калі мы, як гаворыцца, паразумнелі, набылі горкі, але неабходны вопыт у барацьбе са страшнай бядой, многія з нашых першых дзеянняў у тую вясну 1986 года ацэньваем па-іншаму. Аднак, будзем шчырымі, ні тады, у тыя страшныя дні, ні цяпер навука краіны не дае нам выразных адназначных адказаў. У першыя гады мы, па сутнасці, дзейнічалі навобмацак, атрымліваючы супярэчлівыя парады, не маючы ніякіх канкрэтных даных і ніякай навуковай канцэпцыі. Ды і існуючая сёння канцэпцыя, што дапускае накапленне радыяцыі ў арганізме чалавека да 35 бэр за 70 гадоў, не можа нас задаволіць. Кіраўніцтва рэспублікі рашуча не згоднае з ёю. Наша пазіцыя падказана сялянскай мудрасцю: там, дзе нельга ўжываць прадукты са свайго падвор'я, жыць немагчыма. І мы будзем дабівацца рэалізацыі гэтай пазіцыі.

Рэспубліка панесла каласальны матэрыяльны ўрон: у суме ён складае з улікам распаду стронцыю, цэзію і плутонію звыш 82 мільярдаў рублёў! Каб папоўніць яго, спатрэбяцца многія гады ўпартай працы.

(З інтэрв'ю першага сакратара КПБ Я. САКАЛОВА газеце «Советская Белоруссия»).

АСВОЕНЫ ВЫПУСК

НА ШЛЯХУ ДА ДЗІСНЕЙЛЕНДА

Серыйны выпуск сучасных камп'ютэрных гульнявых аўтаматаў асвоілі спецыялісты рэспубліканскага аб'яднання «Белатракцыён». Гэта толькі частка той працы, якая ў выніку дазволіць наладзіць індустрыю адпачынку, лічыць дырэктар аб'яднання Аляксандр Калінін. У канцы гэтага года плануецца пачаць мантаж першых атракцыёнаў. Сярод іх ёсць унікальныя. Скажам, горка для катання — 150-метровы звілісты рэйкавы пуць з «мёртвай пятлёй», па якому з вялікай хуткасцю рухаецца поезд. Няма аналагаў у «Паветранага палёту», дзе можна кіраваць вышынёй, па-свойму цікавыя каруселі «Ўзлёт» і «Лятаючыя пчолы», арэлі «Планета», «Буран» і «Зубр». Дарэчы, апошнія ўяўляюць сабой прыгожа аформленую лодку, у якую адначасова змогуць сесці 40 чалавек.

ГАДАВІНА ТРАГЕДЫІ

ЧАРНОБЫЛЬСКІ ВЫБУХ У КОЖНЫМ З НАС

Чарнобыльская трагедыя зараз на слыху ва ўсёй краіны. У сувязі з ёю прыняты дзесяткі пастаноў, на ліквідацыю яе вынікаў ужо патрачаны многія сотні мільёнаў рублёў. Але бяда, на жаль, не зрабілася меншай, маштабы забруджвання не звузіліся, а наадварот, разрастаюцца. У гэтым можна пераканацца, калі сёння пабываць на Магілёўшчыне, Гомельшчыне. Там, у зоне, добра відаць: хаця ад хлусні пра яе перайшлі пакуль толькі да паўпраўды, але ўжо вырысоўваюцца пазіцыі, робяцца зразумелымі многія раней туманныя праблемы...

На Беларусі ўсе планы на перспектыву карэкціруюцца цяпер адпаведна чарнобыльскім справам. Летась была зацверджана Дзяржаўная комплексная праграма БССР па ліквідацыі вынікаў аварыі на ЧАЭС, якая ацэньваецца ў 17 мільярдаў рублёў. Сума велізарная — амаль два гадавыя бюджэты рэспублікі. Без дапамогі краіны не абысціся, але, на жаль, народныя дэпутаты СССР не спяшаюцца з абмеркаваннем гэтага пытання — па настойліваму патрабаванню беларускай дэлегацыі праблема Чарнобыля ўключана ў парадак дня цяперашняй сесіі Вярхоўнага Савета краіны толькі дваццаць першым пунктам, і то як выключэнне.

У рэспубліцы гэтая «ўступка» ацэньваецца вельмі рэзка. Але некаторыя цэнтральныя ведамствы ў Маскве па-ранейшаму лічаць, што на Беларусі «распальваюцца нездаровыя эмоцыі»... Цяжка зразумець іх дзеячам, што нельга жыць там, дзе няма магчымасці дыхаць незаражаным паветрам, свабодна хадзіць у лес, купацца ў рэчцы, атрымліваць чыстую сельгаспрадукцыю. А зараз жа даходзіць да таго, што перад здачай бычкоў іх мыюць мылам (!), каб атрымаць чыстую прадукцыю.

Народ усё вастрэй, больш хваравіта рэагуе на падобныя факты, нездавальняючую сітуацыю ў цэлым, якая склалася ў зоне. Адсюль — шквал мітынгаў, забастовак, пікетаванняў, іншых форм масавага пратэсту.

Яшчэ ў 1986-м годзе Беларусі была прапанавана праграма «70 бэр за 70 год», па якой тыя ж Чудзяны і Малінаўку трэба было не высяляць, а добраўпарадкоўваць. Таму ў забруджаных раёнах асфальтаваліся дарогі, газіфікаваліся вёскі, вялося разнастайнае будаўніцтва. Многім тады не хапіла разумення, рэальнай ацэнкі сітуацыі, ведаў...

У 1987-м вучоныя зноў пабывалі ў нас і пайшлі на зніжэнне парога выжывальнасці: устанавілі новую норму — 50 бэр за 50 гадоў жыцця. Гэта схема ўжо дазволіла паставіць пытанне аб перасяленні ўсё тых жа сумна вядомых Чудзян, Малінаўкі... Зона дачакалася нараджэння чарговай і самай трывалай канцэпцыі — зараз ужо 35-бэрнай.

Летась дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР намецілі нарэшце контуры арганізаванага перасялення людзей з забруджаных тэрыторый цэлымі вёскамі, гаспадаркамі. На гэты год — з тых месцаў, дзе больш за 40 кюры на квадратны кіламетр (для гэтага трэба пабудаваць 41 пасёлак). Потым пойдуць тыя мясціны, дзе ад 15 кюры і вышэй. А некалькі месяцаў назад выйшлі яшчэ дзве дадатковыя ўрадавыя пастановы. Яны прадпісваюць паскорыць працэс перасялення, дзейнічаць больш аператыўна, эфектыўна, аб'ядноўваць агульныя намаганні. Але, як сведчаць сродкі масавай інфармацыі, ды і само жыццё, патрэбны ўзровень вырашэння праблемы яшчэ далёка не дасягнуты. Высветлілася між іншым, што не толькі жыллё чарнобыльскім бежанцам няпроста знайсці, але і з працаўладкаваннем клопатаў хапае. У сваю чаргу абвастрылася праблема забеспячэння кваліфікаванымі спецыялістамі ў нявыселеных пакуль калгасах і саўгасах з забруджаных тэрыторый: прамаруджванне з перасяленнем выклікала масавы выезд моладзі, прыезджых спецыялістаў.

Сёння робіцца зразумелым, што, акрамя матэрыяльна-эканамічных, Чарнобыль нарадзіў цэлы клубок маральна-этычных, псіхалагічных праблем. Калі па шчырасці, то не ўсюды перасяленцаў сустракаюць як жаданых гасцей. Ды і паміж імі самімі час ад часу могуць узнікаць спрэчкі, каму ў першую чаргу патрабуецца дапамога, бо пакуль яна не носіць усеагульнага характару: не хапае сіл і матэрыяльных сродкаў. А калі прыгадаць, што хутка грамадства можа сутыкнуцца з праблемай «чарнобыльскіх» жаніхоў і нявест? Усё гэта яшчэ і яшчэ раз гаворыць: трэба хутчэй ратаваць людзей, ратаваць нацыю, бо сёння толькі ў зоне жорсткага кантролю знаходзіцца 30 тысяч беларускіх дзяцей! Трэба тэрмінова будаваць новыя пасёлкі, неабходна добрая медыцынская дапамога, значна больш эфектыўныя лекі. Бо ў так званы ўсесаюзны размеркавальны рэгістр медыкі ўжо ўнеслі 173 тысячы чалавек.

...Той, хто бываў у зоне, расказвае: там уздоўж дарог сцелецца цяжкі дым. Гэта людзі выпальваюць леташнюю траву — ім здаецца, што так спапяліцца радыяцыйная зараза і на тых месцах з'явіцца чыстая зяляніна... Яны не вераць, што для нас, сённяшніх, гэта зямля так і застанецца хворай. Але гэта жорсткая праўда.

ДА 45-ГОДДЗЯ ПЕРАМОГІ

У горадзе Хемеры (ФРГ) устаноўлена мемарыяльная дошка на рускіх могілках, дзе пахаваны савецкія ваеннапалонныя. Паблізу горада ў гады другой сусветнай вайны размяшчаўся вялікі лагер ваеннапалонных «Шталаг-6», дзе да 1944 года знаходзілася 97 тысяч вязняў, у асноўным, рускія. Лёс іх сумны. Амаль усе загінулі ад голаду; хвароб і нечалавечых умоў жыцця.

Тыя з немцаў, хто не жадае паўтарэння жахаў фашызму на сваёй зямлі, сталі ініцыятарамі ўстанаўлення мемарыяльнай дошкі, надмагільных пліт на ацалелых магілах, а затым і сціплага помніка ваеннапалонным на адной з алей.

Нядаўна могілкі наведала група беларускіх журналістаў, тады і былі зроблены гэтыя здымкі.

НА ЗДЫМКАХ: надмагільны помнік рускаму салдату, які загінуў у лагеры «Шталаг-6»; ля помніка загінуўшым.

НА ШЛЯХУ ДА ЭКАНАМІЧНАГА СУВЕРЭНІТЭТУ

ШТО ЗГУБІЛІ, ШТО ЗНАЙШЛІ

Адной са стратэгічных мэт эканамічнай палітыкі Савецкай дзяржавы з'яўляецца наданне саюзным рэспублікам статуса самастойных эканамічных рэгіёнаў у рамках адзінага народнагаспадарчага комплексу. І палітычныя працэсы ў саміх рэспубліках таксама сведчаць пра іх імкненне да эканамічнага суверэнітэту. У тым ліку і да поўнага, звязанага з незалежнай гаспадарчай сістэмай, адасобленай ад саюзнага комплексу ў цэлым. Але Беларусь на сённяшні момант прытрымліваецца, скажам так, умеранай эканамічнай палітыкі.

Летась урад Савецкага Саюза санкцыяніраваў перавод народнай гаспадаркі нашай рэспублікі на прынцыпы самакіравання і самафінансавання. Адметнасць «беларускай мадэлі» ў паступовым пераходзе ад жорсткай цэнтралізацыі ў эканоміцы да гаспадарчай самастойнасці. У рамках гэтай мадэлі з саюзнага ў рэспубліканскае падпарадкаванне перададзены шэраг народнагаспадарчых звенняў. У прыватнасці, удзельная вага прамысловай прадукцыі, выпускаемай прадпрыемствамі, якія знаходзяцца ў распараджэнні рэспублікі, у агульным аб'ёме ўзрасла з 7 да 50 працэнтаў.

Якімі з'явамі суправаджаецца працэс дэцэнтралізацыі савецкай эканомікі? Як успрымаецца яна працоўнымі калектывамі, каго непасрэдна закранае? Адказы на пастаўленыя пытанні я вырашыў атрымаць на канкрэтным прадпрыемстве, якое перайшло сёлета з саюзнага ў рэспубліканскае падпарадкаванне — на Мінскім маргарынавым заводзе.

Да сёлетняга года ён знаходзіўся ў саставе «Саюзмаргарынпрома» — усесаюзнага аб'яднання па вытворчасці маргарынавай прадукцыі. З 1 студзеня перададзены ў распараджэнне Дзяржагапрома БССР. Здавалася б, такі ход падзей павінен быў выклікаць толькі станоўчую рэакцыю ў працоўным калектыве. Ва ўсякім разе да гэтай высновы падводзіць сэнс, на якім і грунтуецца цяга да гаспадарчай самастойнасці. Аднак на справе аказалася інакш. Гаворыць Жан Віткоўскі, начальнік планавага аддзела завода:

— Рашэнне аб ліквідацыі саюзнага ведамства і перадачы завода ў рэспубліканскі аграпром мы ўспрынялі без задавальнення. Прычыны такіх стрыманых адносін маюць выключна эканамічны змест. На прадпрыемстве намецілася ўскладненне гаспадарчай сітуацыі, узнікненне цяжкасцей, у першую чаргу ў матэрыяльна-тэхнічным забеспячэнні.

Трывогі, выказаныя кіраўніком адной з эканамічных служб завода, на жаль, спраўдзіліся. І ў гэтым нічога дзіўнага няма. Чаму? Як паведамілі мне на прадпрыемстве, ліквідаваны «Саюзмаргарынпром», у які ўваходзіла 24 аднатыпныя прадпрыемствы з розных рэгіёнаў краіны, праіснаваў звыш двух дзесяцігоддзяў. За гэты час падзел працы ў тэхналогіі вырабу канчатковай прадукцыі прывёў да высокай ступені кааперацыі між імі. Адзіная навуковая і тэхнічная палітыка, агульныя вытворчыя праблемы, безумоўна, зблізілі, зрабілі ўзаемазалежнымі прадпрыемствы па вытворчасці маргарынавай прадукцыі Беларусі, Украіны, Расіі, Арменіі, Грузіі, Малдавіі, іншых саюзных рэспублік.

Перадача іх у рэспубліканскае падпарадкаванне парушыла шматгадовыя ўстойлівыя сувязі. У мінскага завода, у прыватнасці, пачынаючы са студзеня, узнікла вострая праблема з металічнымі накрыўкамі для слоікаў, якія дагэтуль пастаўлялі прадпрыемствы Украіны і Малдавіі. Справа ў тым, што ўрады гэтых рэспублік «замарозілі» цэнтралізаваныя пастаўкі накрывак у Беларусь у сувязі з уласным попытам на іх. Аднак некаторыя прадпрыемствы былога саюзнага ведамства ўсё ж збераглі ранейшыя цесныя вытворчыя сувязі. Аднымі з найбольш надзейных дзелавых партнёраў аказаліся заводы Ерэвана і Тбілісі. Яны не перапынялі пастаўкі, у прыватнасці, армянскае прадпрыемства, нягледзячы на ўсе складанасці грамадскай сітуацыі ў Закаўказзі, выкліканыя міжнацыянальнымі канфліктамі. Надзейнасць жа ў эканамічных сувязях — рэч вельмі каштоўная.

Надзейнымі партнёрамі з'яўляюцца і самі мінчане. Мінскі завод атрымаў асабістае запрашэнне ўступіць у асацыяцыю маргарынавых прадпрыемстваў пры расійскім Дзяржагапроме. Асацыяцыя як гаспадарчая структура ствараецца ў адрозненне ад існаваўшага ведамства не «зверху», а «знізу», гэта значыць самімі працоўнымі калектывамі на добраахвотнай аснове. Мінчане далі станоўчы адказ на запрашэнне. Ужо адбыўся ўстаноўчы з'езд асацыяцыі.

З'яўленне асацыяцыі выклікана не толькі часовай неабходнасцю. Гэта і разумнае перспектыўнае гаспадарчае рашэнне, прадыктаванае дзейнасцю эканамічных законаў. У прыватнасці, прынцып інтэграцыі — сёння адзін з самых прагрэсіўных кірункаў развіцця сусветнай эканомікі. І, наадварот, тэрытарыяльная замкнёнасць — фактар, які стрымлівае эканоміку. Мінскі маргарынавы завод атрымлівае з-за межаў рэспублікі каля 50 працэнтаў сыравіны. У той жа час каля палавіны яго гатовай прадукцыі і вывозіцца з Беларусі. Мінскім маргарынам цалкам забяспечваецца, у прыватнасці, Літва, якая абвясціла сябе нядаўна незалежнай дзяржавай.

Па аднаму Мінскаму маргарынаваму заводу, безумоўна, цяжка меркаваць пра ўвесь працэс пераходу Беларусі на гаспадарчую самастойнасць. І ўсё ж асмелюся выказаць думку, што наша мадэль пераходу, якая мае паступовы характар, ва ўмовах высокай цэнтралізацыі і манапалізацыі эканомікі найбольш аптымальная, будзе суправаджацца найменшай колькасцю непажаданых з'яў. Праўда, многімі гаспадарнікамі адзначаецца, што некаторыя бакі працэсу патрабуюць паскарэння, у прыватнасці, перадача Беларусі правоў самастойнага наладжвання шырокіх эканамічных зносін з замежнымі краінамі. Вядома, што маргарынавая прамысловасць атрымала высокае развіццё ў Швецыі Галандыі, Даніі. І, безумоўна, прамы выхад на гэтыя краіны, вытворчага, навукова-тэхнічнага вопыту, быў бы вельмі для Мінчан карысны.

М. ДАШУК.

ЦЭНТР ЗДАРОЎЯ Ў МАГІЛЁВЕ

Кантроль за здароўем жыхароў вобласці возьме на сябе новы кансультацыйна-дыягнастычны цэнтр, што адкрыўся ў Магілёве. Гэтым прыгожым чатырнаццаціпавярховым асабняком у абласным цэнтры збіраліся памножыць колькасць адміністрацыйных будынкаў. Тут меркавалася размясціць вылічальны цэнтр Дзяржбанка. Па ініцыятыве мясцовых органаў улады будынак перапрафіліравалі. Ініцыятыўным спосабам у сціслыя тэрміны распрацавалі праект. Прамысловыя прадпрыемствы, будаўнічыя і іншыя арганізацыі горада памаглі зрабіць перапланіроўку і аддзелку кабінетаў, лабараторый. У выніку медыцынскі цэнтр уведзены ў строй удвая хутчэй нарматыўнага тэрміну. Цяпер у вышынным будынку размясцілася дзесяць кансультацыйна - дыягнастычных аддзяленняў. Найноўшая медыцынская тэхніка, якой яны аснашчаны, дазваляе скласці поўную карціну стану здароўя чалавека. Інфармацыя паступае ў банк даных. На яе падставе ўрачы кансультацыйнай паліклінікі гэтага ж цэнтра даюць рэкамендацыі па лячэнню таго ці іншага захворвання.

Прапускная здольнасць новай медыцынскай установы восемсот наведванняў у дзве змены. У першую чаргу яе супрацоўнікі маркуюць правесці старанны агляд жыхароў з зоны, якая пацярпела ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

НА ЗДЫМКАХ: магілёўскі кансультацыйна - дыягнастычны цэнтр; у кабінеце ультрагукавой дыягностыкі.

Фота С. ЖАЛУДОВІЧА.

ПАШЫРАЕЦЦА МІЖНАРОДНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

«САВІНЦЭНТР» ПРАПАНОЎВАЕ...

Звыш 350 мерапрыемстваў у год праводзіць «Савінцэнтр». Гэта ўсесаюзнае аб'яднанне займаецца камерцыйнай і тэхнічнай эксплуатацыяй Цэнтра міжнароднага гандлю і навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва (ЦМГ) у Маскве. З яго дапамогай за 10 гадоў заключаны многія тысячы ўзаемавыгадных здзелак. Паслугамі «Савінцэнтра» карыстаюцца да 50 тысяч бізнесменаў штогод.

Савецкі рынак, лічаць заходнія бізнесмены, выгады абяцае вялікія, але і рызыка, на іх думку, немалая. І адна з прычын такой павышанай асцярожнасці — недахоп інфармацыі.

— Менавіта гэтаму боку дзейнасці сёння ўдзяляецца ў Цэнтры міжнароднага гандлю найбольшая ўвага, — сказаў генеральны дырэктар «Савінцэнтра» Аляксандр Падвалоцкі. — У прыватнасці, уведзены новы від паслуг — забеспячэнне кліентаў дзелавой інфармацыяй. Ствараецца банк даных: эканамічных, юрыдычных, тэхнічных, неабходных для камерцыйнай работы. Гэтым займаецца створаная нядаўна фірма «Інфармцэнтр». Акрамя таго, яна праводзіць прэс-канферэнцыі, брыфінгі і іншыя мерапрыемствы для сродкаў масавай інфармацыі. Сфера яе дзейнасці таксама — рэклама, прэзентацыі савецкіх арганізацый, сумесных прадпрыемстваў і замежных фірм. Словам, усё, што садзейнічае ўзаемаразуменню і даверу партнёраў.

Перспектыўная і такая новая форма работы другой фірмы — «Інтэркангрэс», як правядзенне інфармацыйных форумаў. Мэта — знаёміць бізнесменаў са зменамі, што адбываюцца ў народнай гаспадарцы Савецкага Саюза, у тым ліку ў яго знешнеэканамічным комплексе, у выніку перабудовы, якая праходзіць у краіне. Дарэчы, пераважная большасць сустрэч дзелавых людзей Захаду з савецкімі партнёрамі праводзіцца пры садзейнічанні фірмы «Інтэркангрэс». Яе сфера — правядзенне мерапрыемстваў любога характару і маштабу, як буйнога кангрэса, так і семінара ці выстаўкі-адбору тавараў для вузкага кола спецыялістаў.

Партнёрамі «Інтэркангрэса» сталі «Сатра карпарэйшн» (ЗША), «Куртоулдз Сентрал» (Вялікабрытанія), «Міцуі» (Японія), Індыйская асацыяцыя экспарцёраў абутку і многія іншыя. Пастаянна працуюць з савецкай фірмай таксама «Дзірос АБ» (Швецыя), «Інтэрмедзіа Інтэрнэшнл» і «Інтэр-экспо» (Італія), «Бары Марцін Трэвел» (Вялікабрытанія), «Ост Хандэль Кансалцінг», якія актыўна садзейнічаюць прыцягненню замежных фірм да ўдзелу ў мерапрыемствах «Савінцэнтра».

— Тым самым вырашаецца адна з галоўных задач ЦМГ — садзейнічаць наладжванню і развіццю гандлёва-эканамічных і навукова-тэхнічных сувязей паміж Усходам і Захадам, — падкрэсліў Аляксандр Падвалоцкі.

Прычым «Савінцэнтр» аказвае прадстаўнікам дзелавога свету самыя розныя паслугі — ад пошуку партнёраў да садзейнічання ў заключэнні ўзаемавыгадных здзелак. Вядома, работы ў гэтай галіне значна прыбавілася з прадастаўленнем права самастойнага выхаду на замежны рынак практычна ўсім буйным савецкім прадпрыемствам і кааператывам.

Вялікія надзеі на пашырэнне гэтай дзейнасці ўскладаюцца ў сувязі з намерам Гандлёва-прамысловай палаты СССР, куды, дарэчы, уваходзіць «Савінцэнтр», стварыць сетку цэнтраў, падобных ЦМГ, у розных рэгіёнах краіны, у прыватнасці ў Кіеве, Мінску, Тбілісі. Нагадаем, што Маскоўскі цэнтр — адзін з буйнейшых у свеце. У яго комплексе ёсць усё, што неабходна для дзелавых людзей. Да іх паслуг камфартабельная гасцініца, атэль кватэрнага тыпу, абсталяваны сучаснай аргтэхнікай будынак офісаў, кангрэс-цэнтр з заламі, аснашчанымі ўсімі сродкамі для правядзення міжнародных форумаў. Цяпер у ЦМГ размяшчаюцца каля 80 прадстаўніцтваў акрэдытаваных у СССР замежных фірм, банкаў і авіякампаній больш чым з 20 краін, у асноўным Аўстрыі, ФРГ, Вялікабрытаніі, Японіі, Італіі.

Маскоўскі цэнтр будзе развівацца. Магчымасці яго абмежаваныя, хаця патэнцыял «Савінцэнтра» для камерцыйнай работы далёка не вычарпаны. Пакуль з пяці бізнесменаў, якія звяртаюцца, абслугоўваецца толькі адзін. Каля 100 фірм чакаюць атрымання плошчы пад офісы. Словам, матэрыяльна-тэхнічная база мае патрэбу ў істотным пашырэнні. Таму побач з цяперашнім ЦМГ вядзецца будаўніцтва яго другой чаргі, куды ўвойдзе гасцініца тыпу «Інтэркантыненталь», а таксама адміністрацыйны корпус з вылічальным цэнтрам і ўсім неабходным абсталяваннем для прадстаўнікоў фірм і банкаў. І тады гэта будзе адзіны бізнес-цэнтр Масквы, які адпавядае самым высокім патрабаванням.

ДЫЯЛОГ З ВУЧОНЫМ МІКОЛАМ ЕРМАЛОВІЧАМ

КРОПКА ЯШЧЭ НЕ ПАСТАЎЛЕНА

Прычынай для напісання гэтага матэрыялу паслужыў эпізод, быццам бы і нязначны. Неяк у адной з перадач Гродзенскага тэлебачання прамільгнуў сюжэт пра гісторыка і археолага Тэадора Нарбута, які нарадзіўся ў Воранаўскім раёне і там жа пахаваны. У свой час скончыў Віленскі універсітэт, быў ваенным інжынерам рускай арміі. Шмат пісаў пра беларускі і літоўскі народы на мовах рускай і польскай. Ці то з дня нараджэння, ці то з дня смерці (1784—1864) адзначалася юбілейная дата. Да магілы ўсклалі кветкі прадстаўнікі і Беларусі, і Літвы, але падалося дзіўным, калі Т. Нарбут чамусьці быў названы літоўскім вучоным... Каторы раз падумалася: адкуль бяруцца гэтыя і навуковыя, і літаратурныя, і тэрытарыяльныя прэтэнзіі літоўцаў, і да чаго яны прывядуць.

Мінуў нейкі час, і ў рэдакцыі адбылася цікавая гаворка з аўтарытэтным беларускім гісторыкам Міколам Ермаловічам, які многія гады прысвяціў вывучэнню эпохі стварэння Вялікага княства Літоўскага, пераглядаючы і пераасэнсоўваючы гістарычныя крыніцы, што датычацца нашай далёкай мінуўшчыны. У кніжцы «Па слядах аднаго міфа» М. Ермаловіч прапануе сваю канцэпцыю стварэння і гісторыі Вялікага княства Літоўскага і пацвярджае яе спасылкамі на крыніцы.

— У гістарычнай навуцы была трывалай думка, — пачаў Мікола Іванавіч, — што ўтварэнне Вялікага княства Літоўскага ў сярэдзіне XIII стагоддзя пачалося з заваявання літоўскім князем Міндоўгам беларускіх земляў і ў першую чаргу так званай Чорнай Русі з гарадамі Навагародкам, Слонімам, Гародняй і г. д.

Быццам бы існавала Літоўская дзяржава, якая заваявала ўсю Беларусь, вялікую частку Украіны і значную частку Расіі. Мяжа ішла амаль што каля Мажайска. Гэта ведаў кожны літовец, кожны школьнік і быў перапоўнены патрыятычнымі пачуццямі. Але аказалася, што кароль жа голы. Ніякага заваявання Літвой іншых земляў не было.

Аднак адкуль пайшла гэтая памылка?

Ніводная ж гістарычная крыніца не пацвярджае літоўскага заваявання Чорнай Русі і іншых беларускіх земляў, што нібыта і з'явілася пачаткам утварэння Вялікага княства Літоўскага. Учытваючыся ў крыніцы, я ўбачыў, што сцвярджэнне такое ўзнікла ў сярэдзіне XVI стагоддзя, каб ідэалагічна абгрунтаваць права Вялікага княства Літоўскага на беларускія землі, значная частка якіх у той час была занята войскамі Івана Грознага. Думка гэта стала традыцыйнай, доўгі час не пераглядалася і пераходзіла з адной гістарычнай працы ў другую.

Значнай перашкодай для аб'ектыўнага асвятлення працэсу ўтварэння Вялікага княства Літоўскага з'яўляецца атаясамліванне летапіснай, гістарычнай Літвы з усходняй часткай сучаснай Літвы. У XI—XIII стагоддзях пад уласна Літвой разумелася тэрыторыя Верхняга Панямоння. Яна ўрэзвалася клінам паміж Полацкай, Турава-Пінскай і Навагародскай землямі і з'ўлялася адной з гістарычных абласцей Беларусі. Зразумела, што пры аб'яднанні гэтых земляў яна не магла не ўвайсці ў склад тэрыторыі Беларусі як адна з яе састаўных частак. Акружаная з усіх бакоў крывічамі і дрыгавічамі, яна ўжо ў XII—XIII стагоддзях у значнай частцы сваёй была асімілявана і каланізавана.

Толькі ў XIV стагоддзі, калі сталіца Вялікага княства Літоўскага з Навагародка была перанесена ў Вільню, назва Літва пачынае пераходзіць на тэрыторыю сучаснай Літвы, землі, якія ў сваёй усходняй частцы называліся Аўкштайціяй, а ў заходняй — Жамойціяй, ці Жмуддзю. Апошняя назва ўжывалася яшчэ і ў XIX стагоддзі.

— А сучасная Літва ўваходзіла ў склад Вялікага княства Літоўскага!

— Безумоўна, уваходзіла.

— Яшчэ са школьных падручнікаў, як мы цяпер разумеем, надзвычай павярхоўных і тэндэнцыйных, нашы вучні даведваюцца, што ў XIII—XIV стагоддзях літоўскія князі паступова падначальваюць сваёй уладзе беларускія землі і гаспадараць на іх. Здаецца, гэтым звесткі пра Вялікае княства Літоўскае і абмяжоўваюцца!

— Сапраўды, падручнікі да крыўднага абыякавыя да асвятлення беларускай гісторыі. Як я ўжо зазначаў, ніякага літоўскага заваявання беларускіх земляў не было і быць не магло. Нідзе і нікім не даказвалася, а толькі сцвярджалася, што літоўскі князь Міндоўг прыйшоў дзесьці з-пад Вільні, заваяваў Навагародак і зрабіў яго сваёй сталіцай. А чаму ён не ўзвысіў уласныя ўладанні?

К сярэдзіне XIII стагоддзя Навагародак (ці як мы сёння гаворым Навагрудак) стаў буйнейшым эканамічным і культурным цэнтрам Беларусі. Стаяў ён на багатых урадлівых землях, славіўся сваімі рамёствамі, асабліва значаліся кавалі па золату і іры. Багатым феадалам і гарадской знаці рабілася цесна ў рамках Навагародскай зямлі, і яны ўзялі ў свае рукі справу аб'яднання ўсіх беларускіх земляў. Сцвярджэнні, што ў гэты час беларускія землі пагра міжусобіцах, не пацвярдж цца летапісамі, ніводнай міжусобнай вайны не зарэгістравалі і нямецкія хронікі.

У XII—XIII стагоддзях аслаблены крыжакамі, паступова страчвае магутнасць Полацк, які да гэтага часу фактычна быў палітычным цэнтрам Беларусі. Цяпер цэнтр пераяшчаецца з Падзвіння ў Панямонне, у Навагародак. У сілу развіцця свайго эканамічнага патэнцыялу ён быў у стане ўзяць у свае рукі аб'яднанне беларускіх земляў. Аднак аб'яднанню перашкаджала летапісная Літва, якая, як я ўжо падкрэсліваў, урэзвалася клінам паміж Навагародскай і Турава-Пінскай землямі. Каб пашырыць сваю ўладу на Полацкую і Турава-Пінскую землі, Навагародку трэба было перш за ўсё заваяваць Літву. Вось тут мясцовыя феадалы і выкарысталі Міндоўга.

— Як жа гэта разумець: літоўскі князь Міндоўг заваёўвае Літву!

— Сапраўды дзіўна, што ніхто з даследчыкаў не звярнуў увагі на выраз з Іпацьеўскага летапісу: «Міндоўг Літву зане». Словы ж гэтыя поўнасцю абвяргаюць сцвярджэнне, што літоўскі князь заваяваў Чорную Русь. Міндоўг заняў Літву, і менавіта з Навагародка, куды ўцёк, ратуючыся ад сваіх супляменнікаў, пацярпеўшы паражэнне ў міжусобнай барацьбе. Міндоўг быў сапраўднай знаходкай для навагародскіх феадалаў, якія выкарысталі наёмніка для заваявання літоўска-балцкіх земляў. Для кожнага перабежчыка з Літвы было абавязковым прыняцце хрысціянства. Тое ж самае зрабіў і Міндоўг, аб чым паведамляецца ў Густынскім летапісе: «Миндовг приять веру христианскую от Востока со многими своими бояры... непомнозе же сын его Войшелк пострижется во иночество». Ранейшыя даследчыкі, на жаль, і на гэта летапіснае паведамленне не звярнулі ўвагі. Факт жа прыняцця літоўскім князем хрысціянства «от Востока» пацвярджае, што ён не заваёўваў Навагародак, а быў абраны тут князем, як пазней Даўмонт у Пскове.

Аднак першая спроба заваявання Літвы Навагародскай зямлёй закончылася няўдачай. Канчаткова пакарыў яе і заклаў трывалы падмурак новай дзяржавы, а менавіта Вялікага княства Літоўскага, сын Міндоўга — Войшалк, тонкі і хітры палітык, які ў сваёй барацьбе абапіраўся на сілы Навагародка і саюзнага яму Пінска. Дарэчы, Літва спачатку прыязна прыняла свайго гаспадзіна, аднак, калі Войшалк заняў усю летапісную Літву і мясцовыя феадалы зразумелі, што ён прыйшоў як стаўленік Навагародка, яны выступілі супраць яго. Войшалк тады «...нача вороги свои избивати, изби их бесчисленное множество», а многія разбегліся, хто куды. Чамусьці і гэтыя словы зноў-такі не прыводзіліся ранейшымі і сучаснымі даследчыкамі, хаця яны, гэтыя словы, поўнасцю абвяргаюць сцвярджэнне, што ўтварэнне Вялікага княства Літоўскага было ў інтарэсах літоўскіх феадалаў. Летапісы засведчылі, ш яны былі галоўнымі ворага стварэмай Войшалкам дзяржавы.

Аднак, калі далучэнне Літвы, Нальшчанаў і Дзяволтвы да Навагародка было гвалтоўным, то далучэнне Пінска, Полацка Віцебска і іншых беларускіх аб ласцей праходзіла добраахвотна. Аб'яднанне гэта было вынікам гістарычнага працэсу эканамічнага, палітычнага і культурна-этнічнага збліжэння беларускіх земляў у басейнах рэк Дзвіны, Дняпра, Нёмана, на аснове чаго ішло фарміраванне тэрыторыі Беларусі. Роля горада-заснавальніка Вялікага княства Літоўскага належыць Навагародку. Менавіта старажытны герб гэтага горада — коннік з мячом над галавой (пагоня) стаў дзяржаўным гербам Вялікага княства Літоўскага.

— Шматлікія археалагічныя раскопкі, як вы сказалі, сведчаць, што першая сталіца Вялікага княства Літоўскага — Навагародак быў славянскім горадам. А што вядома пра Вільню, другую сталіцу княства!

— Вільня, як і Навагародак, была славянскім горадам. Археалагічныя пошукі польскіх археолагаў Галубовічаў паказалі, што горад быў заснаваны крывічамі. Усе іх знаходкі — крывіцкія, падобныя да полацкіх старажытнасцей. Не дзіўна, што спачатку Вільня называлася Крывіч-горадам, альбо Крывым горадам, а ў нямецкіх хроніках яна называецца Крывіч-каструм, што значыць крывіцкая крэпасць. І насельніцтва яе было галоўным чынам крывіцкае, славянскае. Крыжацкі ордэнскі пасол Кірбут, які знаходзіўся ў Вільні, сведчыць, што князі і вяльможы пры вялікакняжацкім двары гаварылі выключна на рускай мове, ці, як мы сёння разумеем, на беларускай мове.

— Мікола Іванавіч, чаму раней нікому не здавалася дзіўным, што ў Літоўскай дзяржаве, якой лічылася Вялікае княства Літоўскае, дзяржаўнай мовай была беларуская! Хіба літоўцы дапусцілі б такое, каб займалі пануючае становішча! Такога, здаецца, у гісторыі ніколі і нідзе не было.

— Не, не было. І быць не магло. У дачыненні да Вялікага княства Літоўскага такая з'ява тлумачылася нейкім «двоеўладдзем»: палітычная ўлада была быццам бы за літоўскімі князямі, а пануючая культура за «рускім племем». У старой гістарыяграфіі сцвярджалася: маўляў, літоўскія князі заваявалі славянскую тэрыторыю і, каб кіраваць такой вялізнай дзяржавай, павінны былі прыняць мову і культуру народа, які складаў большасць на гэтай зямлі. Абсурднае сцвярджэнне. Славянскі характар Вялікага княства Літоўскага быў ужо прадвызначаны пры яго стварэнні ў сярэдзіне XIII стагоддзя. Карл Маркс у сваёй працы «Сценька Разін» пісаў: «Русь тады была падзелена на дзве дзяржавы: Маскву і Літву».

— Тэадор Нарбут, з імя якога пачалася наша гаворка, адзін з прадстаўнікоў той самай старой гістарыяграфіі! І нарэшце, каму ён належыць: беларусам ці літоўцам!

— Вучоны напісаў вялікую 9-томную працу «Гісторыя літоўскага народа», аднак літоўскім гісторыкам яго лічыць нельга. Як засведчыў Кіркор у «Жывапіснай Расіі», які быў знаёмы з Нарбутам, апошні не ведаў нават літоўскай мовы і пісаў у асноўным на польскай. Нарбут падзяляў тэорыю літоўскага заваявання Беларусі, але адначасова пад Літвой разумеў і беларускія землі, не прыніжаў іх значэнне.

Ну і калі гаварыць пра тое, што літоўцы называюць Нарбута сваім гісторыкам, то варта згадаць, што і Кастуся Каліноўскага яны называюць Костас Калінаўскас. Ён дзейнічаў і загінуў у Літве, але ж гэта беларускі рэвалюцыянер. Ніводны дакумент не напісаны Каліноўскім на літоўскай мове. І «Мужыцкая праўда», і «Лісты з-пад шыбеніцы» — на беларускай мове. Пры гэтым сам Каліноўскі вельмі рэдка ўжывае слова Беларусь, а больш Літва, а пра тую Літву, якую мы ведаем сёння, гаворыць — Жмудзь.

У сваёй кніжцы я прыводзіў прыклад з дзекабрыстам, які жыў на тэрыторыі Валожынскага раёна і пісаў свой адрас у Пецярбург так: «Літва, деревня Выгоничи в 25 верстах от Минска».

— Многія дзеячы беларускай навукі і культуры скончылі Віленскі універсітэт. Яны што, вучыліся на літоўскай мове!

— У адным са старэйшых у Еўропе — Віленскім універсітэце літоўскай мовы ніколі не было. Выкладанне вялося на польскай, лацінскай ці на старабеларускай мовах. Літоўцы абсалютна ніякага ўкладу ў культуру Вялікага княства Літоўскага не ўнеслі, не далі ніводнага больш-менш значнага дзяржаўнага або культурнага дзеяча, пісьменніка.

Пасля Люблінскай уніі 1569 года польскай мовай пачала выцясняцца беларуская мова, дыскрэдытавалася, апаганьвалася менавіта беларуская культура, таму што яна займала пануючае месца ў Вялікім княстве Літоўскім. Найбольш пацярпела беларуская мова, а не літоўская, на якой амаль ніхто і не гаварыў і якая не мела дзяржаўнага значэння.

— А як сталася, што Вільню мы называем цэнтрам беларускай культуры!

— Так было, пачынаючы з XIV стагоддзя. Калі насельніцтва было ў асноўным крывіцкае, то і мова яго была родная, беларуская. Канцылярыя, справаводства вяліся на гэтай мове.

— І тое, што мы мелі ў канцы XIX стагоддзя (я маю на ўвазе «Нашу ніву», пісьменнікаў, якія вакол яе гуртаваліся, выдавецтва), было гістарычна падрыхтавана!

— Канешне. Таму што беларусы глядзелі на Вільню як на свой горад. І «Наша доля», «Наша ніва» выходзілі менавіта тут. Перапіс 1897 года стаў у нейкім родзе адкрыццём. 56 працэнтаў насельніцтва Віленскай губерні назвалі сябе беларусамі. У Вільні жылі палякі, яўрэі, беларусы, рускія і лічаныя літоўцы, недзе каля дзвюх тысяч. Карэннае насельніцтва ад Вільні да Трок гаварыла на беларускай мове. Так пісалі ў XIX стагоддзі, але можаце і зараз паехаць і паслухаць, на якой мове гавораць у гэтай мясцовасці. Пачуеце, што ў асноўным па-беларуску.

Я не перастаю дзівіцца, чаму гэта літоўцы выступаюць супраць пакта Молатава — Рыбентропа. Яны ж ад яго выйгралі. Па гэтаму дагавору ім аддалі Вільню і Віленскую вобласць, спрадвечна беларускія землі.

На сесіі Вярхоўнага Савета СССР Молатаў гаварыў прыкладна так: «Мы знаем, што там жыве не літоўскае насельніцтва, але паколькі Вільня цесна звязана з літоўскай гісторыяй, была сталіцай Вялікага княства Літоўскага, мы ім аддаём Вільню».

— Зноў-такі блытаніна з гістарычнай Літвой і сучаснай!

— Зноў блытаніна і недасведчанасць. І яшчэ гістарычная несправядлівасць. Пачынаючы з Брэсцкага міру, быў вельмі неспрыяльны перыяд у гісторыі Беларусі. Яна фактычна ператварылася ў разменную манету. Частку аддалі немцам (потым, праўда, вярнулі), Заходнюю Беларусь — Польшчы, нейкія тэрыторыі адышлі да Літвы і Латвіі. І ўсюды абыходзіліся без беларусаў. Пры заключэнні Рыжскага дагавора ў 1921 годзе былі дэлегацыі РСФСР і Украіны, а з Беларусі, хаця яна ўжо была абвешчана рэспублікай, нікога не было. І не было каму закінуць за яе слоўца.

Я ўпэўнены, што нашы народныя дэпутаты павінны ўзняць сёння тэрытарыяльнае пытанне. Залішняя далікатнасць у адносінах да літоўцаў, якія паводзяць сябе ў прыгранічных раёнах Беларусі, мякка кажучы, некарэктна, здаецца мне неапраўданай.

Канцоўку гэтай гутаркі дапісала жыццё. І кропка яшчэ не пастаўлена. З Міколам Ермаловічам мы сустракаліся ў пачатку сакавіка, а ў канцы месяца з'явілася Заява Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, у якой гаварылася аб лёсе «спрадвечна беларускіх тэрыторый», што ў кастрычніку 1939 года без паведамлення і згоды Беларускай ССР былі перададзены Літоўскай рэспубліцы. Дагавор паміж Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР і Прэзідэнтам Літоўскай рэспублікі, згодна з якім ад Беларусі адрываліся горад Вільня і Віленская вобласць, быў вынікам заключэння пакта Молатава — Рыбентропа і страціў сілу ў момант нападу Германіі на СССР.

Вядома, мне хацелася пачуць рэагаванне Міколы Іванавіча на гэты важны для беларускага народа дакумент. Я пазваніла ў Маладзечна, дзе жыве вучоны, і, задаўшы пытанне, пачула ўзбуджаны голас:

— Прэтэнзіі нашы справядлівыя, хаця яўна запозненыя. Я поўнасцю за патрабаванні, выказаныя ў Заяве. Зараз вельмі адказны момант. Літоўцы вырашаюць свой лёс. Гэта іх справа. Тэрытарыяльныя ж прэтэнзіі да іх з боку беларусаў абгрунтаваныя, трэба даказваць і дабівацца, каб яны былі задаволены.

**Гутарку вяла
Дзіяна ЧАРКАСАВА.**

ЛЕНИН И СТАЛИН:
ДВЕ ПОЗИЦИИ ПО НАЦИОНАЛЬНОМУ ВОПРОСУ

II.

25—27 мая — первый приступ болезни Ленина (в Горках). Убедившись в его тяжелом состоянии — паралич правой руки и ноги и расстройство речи, продолжительности его болезни (Сталин ездил в Горки, чтобы лично удостовериться), члены Политбюро начинают борьбу за власть. Эта борьба вошла в историю партии под названием «конфликт в ЦК по вопросу о Народном Комиссариате путей сообщения (НКПС).

БОРЬБА ПРОТИВ СТАЛИНСКОЙ «АВТОНОМИЗАЦИИ»

Как только состояние здоровья Ленина улучшилось, он потребовал 24 июня через Семашко «уладить конфликт». В этой политической ситуации 10 августа Сталин начинает свою кампанию по автономизации. По его мнению, которое он высказал еще в 1921 году на X съезде партии, «федерация советских республик является той искомой формой государственного союза, живым воплощением которой является РСФСР». Таким образом, Сталин уравнял независимые советские республики с автономиями внутри РСФСР и теперь принялся за это дело практически. Но его проект поддержали только ЦК Армении и Азербайджана. Сталин добивается принятия этого проекта комиссией Оргбюро ЦК РКП(б). Никто из членов Политбюро в это дело не вмешивается. Представители республик апеллируют к Ленину, который требует от Сталина объяснений. Тот отвечает: «...если теперь же не подчиним окраины центру, то через год это сделать будет труднее» (22 сентября 1922 года). А в письме членам Политбюро 27 сентября он назвал ленинскую позицию «национальным либерализмом».

Ленин категорически не согласен со сталинским проектом. Пишет письмо Каменеву для всех членов Политбюро, требует вмешательства Зиновьева и Каменева, требует, чтобы не уничтожали независимость равноправных республик. Он требует также отложить вынесение резолюции до его приезда. Сталин с этим соглашается, но срочно переделывает проект и вносит его в Политбюро, которое и принимает сталинский проект без Ленина.

Приступив после болезни к работе, с начала октября и по середину декабря Ленин практически не высказывается по вопросу образования СССР. Лишь в записке Каменеву (для октябрьского пленума ЦК) настаивает на очередном председательствовании представителей республик в ЦИКе и объявляет «бой не на жизнь, а на смерть» великорусскому шовинизму. Не участвует Ленин и в обсуждении этих вопросов на Политбюро, устраняется от голосования. Вместе с тем он тщательно собирает факты, протоколы, беседует с Дзержинским, возглавлявшим комиссию ЦК РКП(б), разбиравшую конфликт между Закавказским крайкомом и ЦК КП Грузии. Беседа с Дзержинским повлияла на Ленина очень тяжело. На следующий день у него было два приступа. Ленин «сдает дела», и теперь уже навсегда. Но борьба его со Сталиным не оканчивается, а только начинается.

В день образования на I съезде Советов Союза ССР 30 декабря 1922 года Ленин диктует работу «К вопросу о национальностях или об «автономизации», в которой заявляет, что «вся эта затея «автономизации» была в корне неверна и несвоевременна». Он считает, что «политически-ответственными за всю эту поистине великорусско-националистическую кампанию следует сделать, конечно, Сталина и Дзержинского», и требует «примерно наказать тов. Орджоникидзе». Ленин предлагает «вернуться на следующем съезде Советов назад, т. е. оставить союз советских социалистических республик лишь в отношении военном и дипломатическом». (Фразу в этой работе: «следует оставить и укрепить союз социалистических республик» приходится считать фальсифицированной — в ней пропущено слово «военный»).

Всю эту кампанию Ленин расценил как «империалистические отношения к угнетаемым народностям». Эта его работа была засекречена и лишь устно прочитана делегатам XII съезда партии в апреле 1923 года.

Через три дня в Добавлении к Письму к съез[illegible] 4 января 1923 года Ленин предлож[illegible] «переместить» Сталина с должности генсека.

24 января Ленин запрашивает материалы комиссии Дзержинского для доследования. 25 января Политбюро утверждает предложения комиссии Дзержинского. [illegible] февраля комиссия секретарей Ле[illegible]а получает эти материалы для из[illegible]чения, а 14 февраля его секретари заканчивают изучение материалов, и Ленин диктует Фотиевой указания по составлению заключения. «3 момента: 1. Нельзя драться. 2. Нужны уступки. 3. Нельзя сравнивать большое государство с маленьким.

Название «уклонисты» за уклон к шовинизму и меньшевизму доказывает этот самый уклон у великодержавников».

Если раньше в работе «К вопросу о национальностях или об «автономизации» Ленин обвинял Сталина в великорусском шовинизме, в озлоблении, в пересаливании по части истинно русского настроения, то теперь он обвинял генсека в великодержавии, указал на великодержавный шовинистический уклон в руководстве партии. Такой уклон — это уже сознательная групповая политика от имени партии и Советского государства.

Взвесив обстоятельства, Ленин сказал, что «он хочет непременно провести кое-что к съезду и надеется, что сможет».

С этого момента, с 14 февраля и по начало марта, все сведения о деятельности Ленина практически исчезают. Но именно в это время и разворачивается его борьба со Сталиным.

ПРЕДАТЕЛЬСТВО

Каково же было положение Ленина? Больной, полупарализованный, ограниченный в действиях болезнью, врачами и Сталиным. Формальный и неформальный лидер партии и руководитель государства с огромным влиянием и авторитетом.

Но Политбюро уже полгода, как фактически отказалось от его лидерства и отдало Ленина под надзор Сталина. Он изолирует Ленина от партии, оскорбляет его близких, инструктирует врачей, следит за деятельностью его и его секретарей. Однако положение Ленина в партии было исключительным. Он мог действовать вопреки воле центрального аппарата, если бы смог действовать физически.

За полгода, пагубного для социализма, Ленин вскрыл феномен XX века — сталинизм, заключавшийся в тот период прежде всего в великодержавии, и повел борьбу с ним.

Ход этой борьбы остается пока малоизвестным, но исход ее и ее основные этапы известны.

Первый этап — февра[illegible]ий пленум ЦК 1923 года (21—24 февраля).

«Пленум рассмотрел тезисы (Сталина) по национальному и организационному вопросам, постановил не публиковать их до предварительного ознакомления с ними В. [illegible] Ленина, и если Владимир Ильич п[illegible]бует пересмотра тезисов, то созва[illegible] экстренный пленум».

Февральский пленум отверг также решение Политбюро по результатам комиссии Дзержинского и постановил направить в Грузию новую комиссию.

По обычному порядку тезисы к съезду (а они были к XII съезду партии), представляемые для обсуждения на пленуме, сначала утверждает Политбюро. Каким образом тезисы генсека, утвержденные Политбюро, пленум не принял, а направил на ленинскую экспертизу? Сведений об этом нет. Но это результат воздействия на пленум политической силы, более мощной, чем Политбюро. Тогда такой силой в партии был только Ленин.

Решением пленума ЦК он осуществил контроль над Сталиным. Политическая диспозиция между ними изменилась на противоположную. Отставка Сталина была подготовлена.

Не мог Ленин согласиться и со сталинскими тезисами, в которых утверждалось: «...объединение национальных республик в Союзе Советских Социалистических Республик является заключительным этапом развития форм сотрудничества». Еще в 1919 году он предостерегал: «Пытаться наперед, раз навсегда, «твердо» и «бесповоротно» решить этот вопрос было бы узостью понимания или просто тупоумием».

Не мог Ленин согласиться с этими тезисами, растоптавшими программу партии по национальному вопросу, и предостерегал: «Идти дальше, на шаг дальше, на волосок дальше — будет уже неверно».

И он не согласился. В письме Троцкому Ленин предлагает тому «взять на себя защиту грузинского дела на ЦК партии», т. е. созыв экстренного пленума ЦК уже решен. Это происходит 5 марта. А на следующий день, т. е. 6 марта, состояние его здоровья резко ухудшается: 10 марта следует удар, паралич и потеря речи.

Пишут, что Троцкий отказался от предложения Ленина. Верно, но не сразу, а позже. Но 6 марта он уведомляет членов ЦК письмом о получении им ленинских документов против Сталина.

Второй этап. Расширенное заседание Политбюро принимает 22 марта сталинские тезисы к XII съезду партии. Это заседание Политбюро — псевдопленум, узурпировавший полномочия ЦК. Это — **партийный переворот**, так как принять тезисы к съезду партии полномочен только пленум ЦК, тем более тезисы, вызвавшие сомнения предыдущего пленума и отправленные им на экспертизу вождю, лидеру партии, который тезисы отверг и потребовал созыва экстренного пленума ЦК.

29 марта Политбюро ЦК направляет Троцкому ультиматум, требуя от него отказа от поддержки Ленина. Ультиматум подписан членами и кандидатами Политбюро: Зиновьевым, Сталиным, Каменевым, Томским, Рыковым, Бухариным, Калининым, Молотовым. Пленум ЦК 30 марта переходит на сторону большинства Политбюро, и Троцкий принимает ультиматум, отказываясь от поддержки Ленина.

В то время Сталин не имел большинства своих сторонников ни в ЦК, ни в Политбюро, которые были еще «ленинскими». Почему же Сталин выиграл?

Потому что Зиновьев и Каменев прежде всего, потом остальные члены и кандидаты Политбюро, а в конце и Троцкий предали Ленина, руководствуясь своими личными интересами и расходясь с основателем Советского государства в той или иной степени по важнейшим вопросам общественного развития.

Виктор ДОРОШЕНКО.

ЛИСТАЯ ПОДШИВКИ «РУССКОГО ГОЛОСА»

И ОНИ ПРИБЛИЖАЛИ ТОТ ДЕНЬ

Звучат решительные и гневные слова: «...Шли на нашу Родину и татарин, и швед, и турок, и немец, и француз... Теперь двинул кровавые полчища Гитлер. А на Дальнем Востоке угрожают военным нападением 100 миллионов японцев.

Дорогие друзья, соотечественники! Победа будет за нами! Фашизм поднялся на страну, которую уже более пяти веков никто покорить не мог!»

«Победа будет за нами!» — эти слова шестьсот раз повторит в годы Великой Отечественной русский генерал Виктор Яхонтов. Они звучали в его лекциях перед американцами даже в самый критический для Родины час, когда враг стоял почти у самых стен Москвы.

Война изменила многое в сознании людей. 20 октября 1941 года «Руский голос» опубликовал заметку читателя под заголовком «Переродился». Автор рассуждает: «Советской власти я не симпатизировал. И вот пришел на лекцию Яхонтова. С трибуны он громогласно заявил: «Дорогие соотечественники! Наше Отечество в опасности». Слово «Отечество» было произнесено с таким чувством и такой глубиной, что, казалось, огненная стрела пронзила меня насквозь. Война заставила пересмотреть отношение к Родине даже закоренелых врагов ее. «Победа будет за нами!» Мы слушали эти слова, и каждому из нас хотелось приблизить ее».

Большинство русских, белорусских, украинских американцев были едины в своем стремлении помочь Отечеству. В статье, опубликованной в «Русском голосе» под заголовком «Ошибка Наполеона повторяется», предельно ясно и доходчиво говорилось: «Чрезвычайно опасное для Отечества время дает повод всем нам объединиться, забыть внутренние распри и встать на защиту Отечества. Любовь к Родине есть наша национальная совесть, и эта совесть говорит: мы — дети России, она наша мать. Враг хочет отнять у нас нашу Родину, самое дорогое, что есть у человека. На наших родных просторах грохочут немецкие танки, на полях сражений гибнут наши братья и сестры, пылают города и села, гитлеризм несет смерть и разрушения всему, что веками создавал наш народ. И не может быть для нас другого решения: мы с вами, братья и сестры!»

Все 1 418 дней и ночей войны потоком шли в редакцию «Русского голоса» статьи, письма, обращения. Вот резолюция, принятая на массовом митинге в Сан-Франциско: «Шлем горячий привет Родине, ее героическому народу, Советскому правительству, славным бойцам Рабоче-Крестьянской Красной Армии и Флота. Мы сознаем, что они защищают не только территорию и великие достижения Советского Союза, но и светлое будущее всего человечества, его счастье и многовековую культуру от посягательств фашистских орд. Мы обязуемся всеми силами помогать советскому народу в священной борьбе — до полной победы над фашистским агрессором».

В доме № 56 на 45-й улице Нью-Йорка разместился Национальный комитет помощи СССР. Сюда поступали денежные взносы — от прогрессивных организаций, многочисленных друзей Советской России. Наши земляки работали с утра до ночи: вязали теплые вещи, шили одежду, собирали деньги, закупали продовольствие, медикаменты и все это отправляли в Советский Союз.

Трогательно теперь читать на страницах «Русского голоса» письмо наших американских соотечественниц советским женщинам: «Мы ни на один час не забываем о Ваших страданиях, слезах, пролитой крови, потере отцов, мужей, братьев, возлюбленных, детей. Читая о Ваших подвигах, мы прониклись гордостью за Вас, дорогие подруги. И мы не сидим сложа руки, потому что знаем: для Вас важна и наша скромная помощь. Мы знаем, дорогие сестры, что борьба предстоит упорная и долгая, а потому будем работать, пока фашистская гадина не будет изгнана с родной земли. Желаем Вам скорейшей победы!»

...Жила в Лос-Анджелесе Екатерина Титен. Родина для нее начиналась с белорусского города Слонима, где она родилась и провела детство. Трудиться начала в деревне Озерцы Слонимского уезда — учительствовала. Преподавала в Пеньках, Чепелеве.

Галина ЕВДОКИМОВА.

Продолжение.
Начало в №№ 10—13, 16.

Яшчэ два гады назад стварэнне першай у рэспубліцы дзіцячай духавой музычнай школы было справай праблематычнай. Яе будучаму дырэктару Галіне Левашкевіч трэба было не толькі стварыць калектыў аднадумцаў, адабраць здольных дзяцей, але і вырашыць праблемы памяшкання, набыцця музычных інструментаў. Прычым скептыкаў, якія сумняваліся ў поспеху пачынанняў маладога дырэктара, было больш, чым прыхільнікаў.

Сёння надзеі Г. Левашкевіч у многім спраўдзіліся. І не без дапамогі прамысловых прадпрыемстваў Заводскага раёна Мінска, якія ўзялі над школай шэфства. У ёй жа цяпер займаюцца, у асноўным, дзеці тых, хто на гэтых прадпрыемствах працуе. Больш двухсот дзяцей вучацца тут іграць на традыцыйных народных духавых інструментах. Аднак, нягледзячы на юны ўзрост, многіх з цяперашніх вучняў ужо можна назваць сапраўднымі музыкантамі. Лаўрэатам рэспубліканскага фестывалю камерных ансамбляў стаў школьны квартэт драўляных інструментаў. Дыпламантамі і лаўрэатамі Усесаюзнага конкурсу юных выканаўцаў, які праходзіў сёлета ў Магнітагорску, сталі вучні школы Сяргей Купрын (фагот), Віктар Бабарыкін (тэнар), Павел Бяляеў (ударныя), Вікторыя Дрыгіна (флейта). І гэта толькі першыя крокі. Рыхтуючы высокапрафесіянальных выканаўцаў духавой музыкі, педагагічны калектыў школы ўносіць свой сціплы ўклад у павышэнне ўзроўню музычнай культуры падрастаючага пакалення. І, магчыма, надыдзе час, калі тысячам школьнікаў стануць блізкімі і зразумелымі высокія гуманістычныя ідэалы міжнародных фестываляў духавой музыкі ў Варне, Мюнхене, Празе. Пра гэта мараць сёння выкладчыкі і вучні Мінскай дзіцячай духавой музычнай школы № 14.

НА ЗДЫМКУ: мы — з Мінскай духавой музычнай школы.

Фота Г. СЯМЁНАВА.

ФІЛАСОФІЯ АПТЫМІЗМУ: К. КАНЧЭЎСКІ І У. САМОЙЛА

ЯК ВЫЙСЦІ З ЗАКУТКА ГІСТОРЫІ

У нас, здаецца, яшчэ не пачыналася сур'ёзная гаворка пра нацыянальную самабытнасць філасофскіх школ, плыняў і кірункаў. Нават прызнаны класік новай філасофіі Гегель памыляўся, калі даводзіў, быццам бы філасофія пачынаецца толькі post factum, прасцей кажучы, пасля таго, як падзеі адбыліся і сталі фактам гісторыі. І вось быццам бы толькі тады прыходзіць філосаф, каб у гэтым змроку жывога быцця маляваць «шэрым па шэраму». Гэтым вобразам Гегель хацеў сказаць: філосаф — не прарок і не мастак, ён толькі падагульняе гістарычны і духоўны вопыт у агульных катэгорыях, пазбаўленых нацыянальнай своеасаблівасці.

А між тым гісторыя філасофіі засведчыла, што філасофскія тэорыі зусім не аднастайныя, скарэй, шматколерныя. Возьмем, напрыклад, еўрапейскую філасофскую класіку XVIII — пачатку XX стагоддзяў: тут нават дылетант заўважыць панлагізм і гнасеалагізм нямецкай, сацыялагізм французскай, прагматызм англаамерыканскай філасофскіх школ. А для філасофскай думкі ўсходнеславянскіх народаў на першым плане заўсёды была і засталася сацыяльна-этычная праблематыка. Эпіцэнтр яе адвечных пошукаў — ідэал агульнанароднай **праўды** — катэгорыя, якая мае недакладныя адпаведнікі ў іншых мовах. Асноўная яе тэма — сэнс і прызначэнне чалавечай асобы ў сістэмах «народ — грамадства — нацыя — усечалавецтва», і гэтая праблематыка заўсёды выяўлялася ў публіцыстычна завостраных пытаннях: «Што рабіць?» і «Куды ісці».

Выдатныя дзеячы беларускай культуры ад Францішка Скарыны да Янкі Купалы былі найперш сацыяльна-этычнымі мысліцелямі, грамадскія і філасофскія праблемы бачыліся імі ў аспекце сацыяльнай і нацыянальнай справядлівасці, гарманічнай суадноснасці асабістых агульнанародных і агульначалавечых каштоўнасцей. Адзначым яшчэ адну тыповую рысу беларускай нацыянальнай думкі, асабліва ў перыяд станаўлення нацыянальнай самасвядомасці. Маецца на ўвазе яе арганічная повязь з нацыянальна-вызваленчым рухам. Для К. Каліноўскага, Ф. Багушэвіча, Янкі Купалы, пісьменнікаў і публіцыстаў «Нашай нівы» ні філасофія, ні тым больш сацыялогія не ўяўляліся «чыстай» тэорыяй, а хутчэй усведамленнем шляхоў сацыяльна-палітычных пераўтварэнняў і нацыянальнага адраджэння. Мабыць, гэтым тлумачыцца той добра вядомы факт, што філасофстваванне ў Беларусі доўгі час не бь прафесіянальна-акадэмічнай дзейнасцю, за выключэннем хіба што неасхаластычнага лацінскага арыстотэлізму школьна-каталіцкай філасофіі XVII — XVIII стагоддзяў. Філасофская думка Беларусі эпохі нацыянальнага абуджэння (XIX — пачатак XX стагоддзя) — гэта менш за ўсё абстрактна-тэарэтычная рэфлексія, скарэй арганічны складальнік агульнакультурнай, літаратурна-мастацкай і публіцыстычнай творчасці.

У «нашаніўскі» перыяд беларуская філасофская думка выявілася пераважна ў культуралогіі і сацыяльнай этыцы. Культуралагічныя і этычныя аспекты відавочныя нават у сацыяльна-палітычных і эканамічных праграмах спецыфічна беларускага сацыялістычнага руху. Тэарэтычным падсумаваннем яго стаў папулярны выклад праграмы Беларускай сацыяльна-дэмакратычнай партыі, напісаны, на думку У. Казберука, Алесем Гаруном і апублікаваны асобнай брашурай у 1920 годзе («Беларусь», 1989, № 10).

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ў БССР прафесіянальныя філосафы займаліся галоўным чынам прапагандай азоў марксісцкай філасофіі, выкладаннем яе на кафедры філасофіі Белдзяржуніверсітэта. Гэтая школьная філасофія не была беларускай ні па сваёй праблематыцы, ні нават па мове выкладання. Тут фактычна так і не склалася нацыянальная школа філасофствавання. Хіба што ў жанрах гістарычнай навукі, публіцыстыкі і літаратурна-мастацкай крытыкі выявіліся пэўныя тэарэтычныя аспекты беларускага светапогляду ў кантэксце нацыянальна-вызваленчага руху. А вось у Заходняй Беларусі, дзе працягваліся традыцыі «нашаніўскага» рэвалюцыйнага дэмакратызму, у першай палове 20-х гадоў складвалася самабытная нацыянальная філасофская плынь, якую можна было б назваць філасофіяй сацыяльнай і духоўнай творчасці.

Ужо ў пачатку 20-х гадоў там з'явіліся працы ў жанры філасофскай эсэістыкі. Аўтары прапанавалі спецыфічна беларускі адказ на адвечныя пытанні быцця чалавека, народа, яго духоўнай культуры. Бадай што, самыя арыгінальныя працы — брашура Ігната Абдзіраловіча «Адвечным шляхам (Дасьледзіны беларускага сьветапогляду)» (Вільня, 1921 г.) і эсэ Суліма «Гэтым пераможаш. Нарыс крытычнага аптымізму», змешчанае ў зборніку «Заходняя Беларусь. Зборнік грамадскае мысьлі, навукі, літаратуры і мастацтва Заходняй Беларусі» (Вільня, 1924). І. Абдзіраловіч — псеўданім паэта і публіцыста Ігната Канчэўскага (1896 — 1923), а Суліма — псеўданім сябра і настаўніка маладога Янкі Купалы, публіцыста і крытыка Уладзіміра Самойлы (1878—1941). Апошні да рэвалюцыі актыўна супрацоўнічаў у беларускім і рускамоўным друку, найбольш у прагрэсіўнай газеце «Минский курьер».

На арыгінальнасць светапогляду І. Канчэўскага бадай ці не ўпершыню звярнуў увагу Уладзімір Калеснік у манаграфіі «Ветразі Адысея. Уладзімір Жылка і рамантычныя традыцыі ў беларускай паэзіі» (1977). Нарысы Канчэўскага пра свабоду і творчасць — крыніцы духоўнай актыўнасці, сацыяльнай і нацыянальнай гармоніі чалавека і грамадства — належаць да лепшых здабыткаў усходнеславянскай філасофскай культуры. Яе спецыфічная прыкмета — арганічная спалучанасць літаратурнай вобразнасці і глыбокага пранікнення ў жывую плынь быцця народаў, глыбіню чалавечай «экзістэнцыі» (існавання). У філасофскім эсэ Канчэўскага прачытваюцца эстэтычныя і сацыяльна-этычныя ідэалы Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, нашаніўскіх публіцыстаў. Аднак гэта не другасная рэфлексія з нагоды культурнай традыцыі, а маральна-філасофскае падсумаванне гістарычнага і духоўнага вопыту народа з улікам найноўшых дасягненняў еўрапейскай філасофіі.

Свае «Дасьледзіны» Канчэўскі пісаў за два гады да смерці, якую ён прадчуваў, і выказваўся, ужо заглянуўшы ў вечнасць. На мяжы быцця і смерці пісьменнік не хацеў нічога пакідаць «на пасля», звяртаўся да чытачоў гранічна шчыра, быццам на споведзі перад Радзімай. Абдзіраловіч-Канчэўскі верыў у творчыя сілы народа, спадзяваўся на брацкую салідарнасць славянства. Мабыць, на яго філасофію гісторыі паўплывалі канцэпцыі «культурна-гістарычных тыпаў», якія ў свой час і кожны па-свойму абгрунтоўвалі О. Шпенглер, М. Данілеўскі, К. Ляонцьеў. Але ён дасціпна раскрываў песімізм нямецкага культуролага і руска-візантыйскае месіянства Ляонцьева, праўда, не называючы іх імёны, бо справа была не ў іх толькі, а ў палітычных дактрынах, якія вынікалі з гэтых філасофскіх плыняў. Для І. Канчэўскага палітыка — другасная з'ява, яна набывае грамадскую каштоўнасць толькі пры ўмове яе маральнага апраўдання. Не магутная самастойная дзяржава выратуе Беларусь, а нацыянальна-культурнае адраджэнне, духоўная, гаспадарчая і сацыяльная творчасць. Паўстанне супраць існуючага палітычнага ладу, на яго думку, — не лепшы шлях, бо яно — вайна і непазбежна вядзе да разбурэння творчых сіл нацыі. Аднак, калі народ надоўга пазбаўлены свабоды творчасці і магчымасці развіваць нацыянальную культуру, то ён гістарычным лёсам «асуджаны» альбо на паўстанне, альбо на духоўную і нацыянальную дэградацыю. Няма іншага выхаду для народаў, загнаных у «закутак гісторыі», як толькі паўстанне — у мірных ці гвалтоўных формах.

І. Канчэўскі быў адным з апошніх прарокаў нацыянальнага адраджэння беларусаў, украінцаў і прыбалтыйскіх народаў. Беларуская, украінская, літоўская, латышская ды эстонская нацыянальныя культуры здаваліся невыразнымі, невыяўленымі і нават праблематычнымі ў сэнсе іх перспектывы для большасці еўрапейцаў, зрэшты — рускіх альбо абруселых лібералаў і радыкалаў, не кажучы ўжо пра вялікадзяржаўных нацыяналістаў ды іншых імперыялістаў. Усе — ад «левых» да «правых» — заставаліся абыякавымі да гістарычнай драмы гэтых высокаразвітых нацый, што жылі на скрыжаваннях двух месіянскіх тыпаў культур — «усходняга» і «заходняга». На працягу стагоддзяў беларусы і блізкія ім балцкія этнасы так і не далучыліся канчаткова ні да адной з гэтых культур, экстэнсіўных па характару свайго росту. Але ў той самабытнасці — крыніца іх сілы, бо за гэтымі народамі засталіся свабода выбару і гістарычны шанц, каб пазбегнуць «свайго» месіянства. Таму што ўсякае месіянства ў кан-

(Заканчэнне на 7-й стар.).

Эдзі АГНЯЦВЕТ

ШТО ПРЫНЕСЛА ХМАРА

**Хлопчык бегаў шчаслівы,
Ён дажджынкі збіраў,
Срэбра кропляў маўклівых
На далонях трымаў.**

**І за хмараю сіняй
Хлопцу мроіўся май.
Мама клікала сына:
«Пад дажджом не гуляй!»**

**Бегаў сын на прасторы...
Дзе там ведаць было,
Што з Чарнобыля гора
Хмарай сіняй плыло.**

**Да зямлі нашай весняй,
Нашай добрай зямлі
Кроплі страшныя неслі
Чорны цень,
Чорны дзень...**

**Хто з вас ведае, можа,
Як той хлопчык жыве!
Ці бяжыць ён да Сожа
Па зялёнай траве!**

**О, цяпер ён няблізка
Ад куточка свайго!
Адшукайце пад Мінскам
У бальніцы яго.**

**Адвучыўся смяяцца.
«Мама, толькі не плач!..»
Ад цяжкой радыяцыі
Лечыць хлопчыка ўрач.**

**Дачакацца б хвілінкі
Маме,
людзям усім,
Як зайграюць крывінкі
ў гэтым целе малым!**

**Ты знікай, чорны цень!
Ты прыходзь, светлы дзень!**

Аўтар просіць пералічыць ганарар за верш у фонд «Дзеці Чарнобыля».

ДА ЮБІЛЕЮ ПЕРШАДРУКАРА

Міжрэспубліканскі конкурс на лепшы экслібрыс, прысвечаны 500-годдзю з дня нараджэння Францыска Скарыны, аб'явілі Рэспубліканскае праўленне таварыства «Кніга» і Беларускі клуб экслібрысістаў. Мэта конкурсу — стварэнне высокамастацкіх экслібрысаў, у якіх адлюструецца значэнне творчай дзейнасці Ф. Скарыны — усходнеславянскага гуманіста, асветніка і першадрукара эпохі Адраджэння, яго ўклад у развіццё беларускай культуры, культуры славянскіх народаў.

Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца як прафесіяналы-мастакі, так і мастакі-аматары, навучэнцы мастацкіх вучэбных устаноў краіны. Для пераможцаў конкурсу ўстаноўлены грашовыя прэміі ад 50 да 150 рублёў. Усе работы, дасланыя на конкурс, будуць экспанавацца на конкурснай выстаўцы. Працягнецца конкурс экслібрысістаў да 15 лістапада 1990 года.

Мікалай РОЗУМ.

ФІЛЬМ ПРА ВАЙНУ

Творчасць рэжысёра-аператара М. Галдоўскай добра вядома гледачам па дакументальных фільмах «Добры дзень, гэта Бядуля гаворыць», «Каб быў тэатр», «Міхаіл Ульянаў», «Мне 90 гадоў, яшчэ лёгкая паходка», «Архангельскі мужык» (за гэты фільм аўтар сцэнарыя А. Стрэляны і М. Галдоўская атрымалі Дзяржаўную прэмію СССР). На экранах кінатэатраў шырока дэманстраваўся яе фільм «Улада Салавецкая». І вось цяпер рэжысёр-аператар працуе над новым дакументальна-публіцыстычным фільмам «Хачу быць жывым».

Героі фільма—удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны і тыя, хто жыў і працаваў у тыле.

Аўтар сцэнарыя фільма «Хачу быць жывым»—беларуская пісьменніца С. Алексіевіч.

А. МЕШЧАРАКОЎ.

СПАДЧЫНА

СІМВАЛЫ КАХАННЯ Ў МАСТАЦКІМ ТКАЦТВЕ

МНОГА раманаў, аповесцей, паэм, карцін і скульптур створана аб каханні. Гэтая тэма прысутнічае ў многіх творах літаратуры, выяўленчага мастацтва, тэатра, кіно, тэлебачання. Тут я хачу сказаць некалькі слоў, як адбілася тэма кахання ў арнаментыцы народнага мастацкага ткацтва Беларусі.

У вырабах побыту і адзення, галоўным чынам у ручніках, посцілках і фартухах створана пры дапамозе вышыўкі ці ткацтва цэлая сістэма ўзораў, якія адлюстроўваюць каханне юнака і дзяўчыны. Прычым, закаханыя паказваліся сімвалічна ў выглядзе голуба і галубкі.

Гэты вобраз шырока апеты ў беларускім фальклоры. У адной з такіх песень спяваецца:

«Пад калінаю, пад малінаю
Сядзеў голуб з галубінаю,
Цалаваліся, мілаваліся,
Правым крылышкам накрываліся».

Калі на ручніку голуб і галубка вышыты так, нібыта яны ідуць адзін за адным, то гэта азначае першую сустрэчу юнака і дзяўчыны, дакладней, нараджэнне між імі пачуцця кахання. Гэта добра адлюстравана ў ручніках, якія ўбачылі ў вёсцы Суровін Гарадоцкага раёна.

А вось узор узаемнага кахання. Ён вышыты на посцілцы сялянкі Л. Радзько з вёскі Баяны Глускага раёна. Голуб і галубка на ёй нібыта ідуць адзін да аднаго. Між імі букет кветак. Азначае гэты сіметрычна вышыты букет жаночую долю — мару аб шчасці сямейнага жыцця.

Але самым цяжкім, самым няшчасным было каханне паміж маладымі людзьмі рознага сацыяльнага становішча. Пры гэтым багатыя бацькі ўсімі сіламі імкнуліся разбурыць іх каханне, што прыводзіла іншы раз да гібелі герояў.

У мінулым у нас у Беларусі падобнае сустракалася даволі часта. Гэта знайшло шырокае адлюстраванне ў фальклоры. Вось адна з песень на такую тэму.

«Ой, там, на гары, ой, там на крутой,
сядзела на ёй пара галубоў.
Сядзелі яны, любаваліся,
сізымі крыламі абнімаліся.
Ды ўзяўся стралец, добры маладзец,
Разбіў-разлучыў пару галубоў.
Галубка забіў, галубку падбіў —
Узяў пад палу, занёс дамоў».

Матыў трагічнага кахання можна ўбачыць і ў мастацкай вышыўцы. Так, напрыклад, сялянка Н. Пліско з вёскі Лапунова Шаркоўшчынскага раёна вышыла на ручніку ўзор няшчаснага, трагічнага кахання. На ім мы бачым двух галубкоў з раскрытымі дзюбамі і ўзнятымі крыламі, якія нібыта імкнуцца адзін да аднаго.

Але ёсць яшчэ адзін варыянт кахання, які атрымаў адлюстраванне ў вышыўцы. Так, напрыклад, сялянка Н. Салтановіч з Сянно ўвасобіла на ручніку вобраз разбітага кахання. У сваёй рабоце яна выказала асабістае перажыванне, свой лё[illegible] звязаны са стратай [illegible]мага чалавека. На ручніку [illegible]ы бачым двух галубкоў, у якіх галоўкі павернуты ў розныя бакі. Між галубкамі зорка, што азначае няўдалы лёс майстрыхі.

У мастацтве многіх народаў свету створаны вобраз багіні кахання і прыгажосці. У антычнай Грэцыі гэта Афрадзіта і Кіпрыда, у антычным Рыме Венера, у Еўропе часоў Адраджэння гэта вобраз Мадонны.

У беларускай народнай творчасці таксама створаны вобраз багіні кахання і прыгажосці — Лады. Узор Лады ў прадметах мастацкага ткацтва і вышыўкі меў выгляд сіметрычна вырашанай жаночай фігуры ў шырокім рознакаляровым андараку. Адзін з такіх вобразаў Лады мы бачым на «залатым пакрывале», названым так за сваю прыгажосць і залаціста-жоўты каларыт.

Створана яно па заказу Міністэрства культуры для Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР у Маскве, якая арганізоўвалася ў той час. Гэты твор экспанаваўся таксама на Другой рэспубліканскай выстаўцы беларускай народнай творчасці. Ткала пакрывала група жанчын пад кіраўніцтвам майстрыхі К. Кучынскай з Сянно. Кансультантамі ў рабоце былі пісьменнік З. Бядуля і мастак М. Філіповіч. «Залатое пакрывала» было скампанавана з сіметрычна вышытых жаночых фігурак, кветак, выкананых па матывах слуцкіх паясоў, і парных фігур голуба і галубкі. На маё пытанне, якое значэнне і які сэнс мае кампазіцыя «залатога пакрывала», К. Кучынская сказала: «Узор дзяўчыны — гэта сімвал самой Лады. Вазоны кветак, сярод якіх паказана Лада, гавораць, што Лада з'яўляецца багіняй прыгажосці. Галубы і галубкі на канве азначаюць, што Лада — гэта багіня кахання». Вось так беларускія сялянкі адрадзілі вобраз славянскай багіні кахання і прыгажосці.

Спынімся яшчэ на двух вобразах народнай міфалогіі — на ўзорах Купалы (Купалачкі) і Русалкі.

Галоўны сцэнарый купальскага свята звязаны з тэмай кахання дзяўчыны і юнака. Адзін з эпізодаў гэтага сцэнарыя — гаданне на вянках. Дзяўчына здымае са сваёй галавы вянок і кідае яго ў рэчку. І вось па руху гэтага вянка фантазія дзяўчыны вызначае, куды, у якую вёску і за каго яна пойдзе замуж.

Яшчэ адно дзеянне звязана з вогнішчам. Каля вогнішча танцуе, спявае, наладжвае гульні моладзь. Ёсць тут і такі эпізод. Дзяўчына здымае з галавы вянок з кветак і кідае яго ў агонь. І юнак, выхапіўшы вянок з полымя, узнагароджваецца добрай усмешкай і гарачым пацалункам дзяўчыны.

Вобраз Купалачкі, як і іншых герояў фальклору, услаўлены ў народных песнях. Многа ўвагі ўдзяляюць яму ткачыхі і вышывальшчыцы. Адлюстраванні Купалачкі можна было часта сустрэць у тканых і вышываных вырабах народнага побыту.

Тыповае адлюстраванне Купалы мы бачым на ручніку сялянкі С. Міньковіч з вёскі Пярэспа Сенненскага раёна. Тут Купалачка ў выглядзе танцуючай дзяўчыны ў шырокім андараку. Вышэй

(Заканчэнне на 8-й стар.).

РАДКІ КЛАДУЦЦА НА ДУШУ

Яго любілі і паважалі ўсе. І той, хто быў побач, і той, хто проста часта сустракаўся, і той, хто нават адзін раз меў шчасце бачыць і чуць гэтага самародка. Усіх ён паланіў майстэрскім, самабытным чытаннем Коласавых твораў, асабліва неўміручай «Новай зямлі». Яму, няўтомнаму прапагандысту роднай літаратуры, знакамітаму дзядзьку Юзіку, з выпадку 95-х угодкаў быў прысвечаны вечар, што прайшоў у Літаратурным музеі Якуба Коласа. Перад рознымі аўдыторыямі выступаў Іосіф Міхайлавіч і ўсюды была яму любоў і пашана. У кнізе водгукаў госць звычайна пакідаў запіс. Прыгожым пісарскім почыркам сведчыў:

«Юзік-Шаляніца». Прыдатак да імені пісаў нязменна з вялікай літары. Так маленькага дураслівага Юзіка «ахрысціў» у «Новай зямлі» Якуб Колас. Гэтымі словамі найчасцей Іосіф Міхайлавіч і пачынаў з народам гутарку:

«Я з'яўляюся малодшым братам Якуба Коласа. Пра мяне ў сваёй паэме «Новая зямля» ён не забыўся ўпамянуць:

А гэта Юзік-шаляніца,
Малы яшчэ, зусім дурніца,
Так пад нагамі і таўчэцца
Або, як хвост той, валачэцца
І ад работы адрывае,
І толькі сэрца ад'ядае».

Яшчэ пры жыцці Якуба Коласа Іосіф Міхайлавіч актыўна прапагандаваў творчасць народнага паэта. Не стала дзядзькі Якуба—дзядзька Юзік усяго сябе аддаў гэтаму высакароднаму занятку. Прыедуць на радзіму беларускага песняра людзі— хто лепей, чым ён, пакажа і раскажа?!.

З 1967 года, калі на хутары Смольня, паблізу ад Мікалаеўшчыны, адкрыўся філіял Літаратурнага музея Якуба Коласа, Іосіф Міхайлавіч прызначаецца экскурсаводам. У кнігах водгукаў нямала прачулых слоў— яму, цікаваму і самабытнаму праваднікў.

На вечары чуўся голас «магнітафоннага» юбіляра—Іосіф Міхайлавіч чытаў урыўкі з «Новай зямлі» і празаічных твораў Якуба Коласа.

«Люблю запамінаць тое, што кладзецца на душу»,—гаварыў калісьці ён. Літаратурныя радкі (а ў рэпертуары чытальніка, апроч Коласа, былі Купала, Крапіва, Шаўчэнка, Пушкін, Гогаль, Чэхаў...), «агучаныя» дзядзькам Юзікам, нязмушана кладуцца і на нашу душу.

К. СЦЕПАНЮК.

ВЫСТАЎКА Ў ЯРАСЛАЎЛІ

Самабытнасць і адначасова блізкасць дзвюх старажытных славянскіх культур падкрэслілі экспанаты мастацкіх выставак у Яраслаўлі, прысланыя з Беларусі. У гісторыка-архітэктурным музеі-запаведніку размясціліся старадаўнія кнігі і гравюры, медалі, якія расказваюць аб дзейнасці беларускага выдаўца і асветніка Францыска Скарыны. А ў мастацкім музеі адкрылася экспазіцыя іканапіснага жывапісу, скульптуры, разьбы па дрэву XVII—XVIII стагоддзяў. Культурныя сувязі старажытнага Яраслаўля і беларускага краю завязваюцца ўсё цясней. Адбыўся абмен выстаўкамі партрэтнага жывапісу, наладжваюцца супрацоўніцтва рэстаўратараў, мастацтвазнаўцаў, тэатральныя гастролі. Да 100-годдзя з дня нараджэння вядомага беларускага паэта М. Багдановіча, які жыў і вучыўся ў рускім горадзе на Волзе, рыхтуюцца адкрыць прысвечаны яму музей.

ЯК ВЫЙСЦІ З ЗАКУТКА ГІСТОРЫІ

(Заканчэнне. Пачатак на 6-й стар.).

крэтнай палітыцы ёсць найчасцей банальны імперыялізм.

Правобразам беларускага інтэлігента для Канчэўскага быў Францішак Скарына. Кім быў наш першадрукар — «візантыйцам» або «еўрапейцам», праваслаўным ці каталікам—і сёння ніхто не ведае. Затое вядома, што ён шукаў на беларускіх шляхах агульначалавечую праўду і знаходзіў яе.

Пэўныя тлумачэнні патрэбны там, дзе, І. Канчэўскі крытыкуе тагачасную бальшавіцкую праграму пралетарскага сацыялізму. Не, ён не быў праціўнікам сацыялізму, супрацоўнічаў з маладой Савецкай дзяржавай. Тут было непрыманне ўсякага, у тым ліку і пралетарскага месіянства, бо «пракрокі» яго хацелі абавязкова ўсіх перарабіць на «пралетарскі» капыл і для гэтага пачаць сусветную рэвалюцыю.

Гегелеўскую дыялектыку рэальнасці і справядлівасці («Усё існуючае — разумнае. Усё разумнае — існуючае») І. Канчэўскі вырашае вось такім сінтэзам: «Усё існае — творчае». Вольная, радасная творчасць паэта ды мастака для яго была ўзорам, або, як кажуць філосафы, парадыгмай будучага грамадства, разнастайнага ў сваіх нацыянальна-самабытных культурах.

Этыка-філасофская канцэпцыя Канчэўскага — гэта філасофія і паэзія універсальнай жыццёвай творчасці. А сацыяльна-этычная тэорыя другога заходнебеларускага публіцыста і філосафа Уладзіміра Самойлы можа па праву называцца філасофіяй гістарычнага аптымізму. Ён быў цвёрда перакананы ў тым, што аптымізм павінен стаць маральным абавязкам, катэгарычным імператывам для тых народаў, якія выйшлі на шлях духоўнага адраджэння і нацыянальна-вызваленчай барацьбы. Ідэі абодвух пісьменнікаў як бы ўзаемадапаўняльныя, бо адначасова сфармаваліся ў выніку філасофскага падагульнення сацыяльнага і духоўнага вопыту беларускага народа, яго адвечных ідэалаў, увасобленых у нацыянальнай класічнай літаратуры.

Філасофскі нарыс У. Самойлы — гэта свайго роду развіццё (з улікам айчыннага гістарычнага вопыту) асноўнай думкі трактата нямецкага вучонага і філосафа Г. В. Лейбніца (1646 — 1716) «Тэадыцэя». Аднак жа У. Самойла ў адрозненне ад свайго папярэдніка апраўдвае не так Бога перад тварам сусветнага зла, колькі жывую гістарычную рэальнасць, дзе поруч з дабром ёсць зло як непазбежны «ценявы» спадарожнік дабра. Больш таго, усведамляючы адноснасць дабра і зла ў недасканалым грамадстве, філосаф-публіцыст бачыў у ім адмоўна накіраваную рухаючую сілу сацыяльнага прагрэсу: «Зла на свеце, — пісаў ён, — акурат гэтулькі, каб не даць летуценнікам злетуцеціцца, каб канечна напамінаць ім аб запраўднасці (рэальнасці.— **У. К.**), каб абярнуць летуценніка ў дзеяча па ўдасканаленню недасканалага свету». У барацьбе са злом — крыніца творчай актыўнасці чалавечай асобы. Сімвалічным выяўленнем ідэі духоўнай актыўнасці, на думку аўтара, з'яўляецца вядомы зачын Евангелля паводле Іаана: «Напачатку было Слова...» Гутарка ідзе скарэй пра гётэўскае, а не тэалагічнае разуменне гэтага сімвалу. Не выпадкова Самойла спасылаецца на крылатыя словы з паэмы «Фауст»: «Толькі той будзе спасён, хто, працуючы, усьцяж імкнецца наперад».

У. Самойла перакананы: толькі духоўна развітая асоба — гарантыя таго, што ў аснову сацыяльна - палітычнай практыкі будуць пакладзены маральныя прынцыпы. Толькі такая асоба здолее «плыць супраць патоку» і працівіцца злу, ператвараючы злое ў добрае. Аўтар нарыса дасціпна і глыбока выкрываў «культурны імперыялізм», прыхаваны робленай прастатой або дэмагагічнымі лозунгамі. Найвялікшае зло для сусветнай культуры — асіміляцыя, вымiранне нацыянальных культур і роднай мовы народаў. «Беларуская мова, — пісаў ён, — сведчыць за беларускі народ». А як свежа, па-сучаснаму гучаць заключныя словы Самойлы: «Жывая мова творыць і першую і наймацнейшую сувязь, што злучае народ у адзіным жывым цэлым. Гэтая сувязь — аснова ўсіх сувязей і спаек, што творацца ў далейшым развіцці і аб'яднанні народа, як вынік шматграннай дзейнасці і барацьбы за сваю індывідуальнасць, — сувязей маральных, эканамічных, палітычных, нацыянальна-дзяржаўных. Моц гэтае першаасновы, гэтае першае спайкі забяспечыць народу яго самастойную вольную будучыню...

Дзяржыся ж за сваё **роднае карэнне,** беларускі народзе!..».

Гэтае пачуццё чалавечай і нацыянальнай асабістасці яднала філасофскія ідэі абодвух беларускіх пісьменнікаў. І сёння, калі сусветная грамадскасць, урэшце, з большага ўсвядоміла вечную каштоўнасць культурнай самабытнасці народаў, спадчына І. Канчэўскага і У. Самойлы добра «ўпісваецца» ў духоўны клімат часу перабудовы і адраджэння нашай краіны.

Уладзімір КОНАН,
доктар філасофскіх навук.

АДПАЧЫЦЬ І СМАЧНА ПАЕСЦІ

У папулярнасці новаму рэстарану «Траецкае прадмесце» не адмовіш. У зале высачэзныя столі. Пад імі, нібыта ў старадаўнім замку, мацаванні-бэлькі. Частыя аконныя перапляценні, сталы і крэслы размясціліся ў невялікіх боксах: зручна і добра—можна сядзець і спакойна размаўляць пра сваё, не перашкаджаючы суседзям. І , вядома, не толькі размаўляць —не за гэтым жа прыходзяць у рэстараны, а смачна паесці.

Пад дахам рэстарана цэлы комплекс прадпрыемстваў грамадскага харчавання, бары «Хвілінка», «Піўны», «Глінтвейная» і сам рэстаран. Прадпрыемства спецыялізуецца на фірменных стравах і блюдах беларускай кухні.

НА ЗДЫМКАХ: рэстаран «Траецкае прадмесце»; у зале рэстарана.

Фота М. МІНКОВІЧА.

СІМВАЛЫ КАХАННЯ Ў МАСТАЦКІМ ТКАЦТВЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.).

змешчаны схематычна паказаныя галінкі папараці. Побач мы бачым некалькі двайных ромбаў. Гэта сімвал месяца. (Яны азначаюць, што дзеянне купальскага свята праводзіцца, як правіла, у начны час). Такім бачыцца ў народзе вобраз Купалачкі: абаяльнай, грацыёзнай дзяўчыны.

Многія беларускія, рускія і заходнееўрапейскія пісьменнікі і мастакі, паэты і скульптары захапляліся вобразам рамантычнай русалкі, русалачкі, якая ўвасабляе сабой каханне і журботную долю дзяўчыны, падманутай і кінутай панічом-спакуснікам.

Народная фантазія ў Беларусі малюе вобраз русалкі ў выглядзе маладой, прыгожай дзяўчыны, апранутай у доўгую льняную кашулю, якую насілі нашы бабулі ў мінулым стагоддзі, з доўгімі распушчанымі па плячах валасамі.

У адным выпадку русалка сядзіць пад калінавым кустом і напявае сумныя песні аб страчаным каханні, аб журботным і бязрадасным жыцці. У іншых — танцуе і спявае пры святле месяца на дне рэчкі. Але ёсць і такі вобраз русалкі, дзе яна сядзіць на беразе, і чакае юнака, каб завабіць у свае падводныя палацы — і нацешыцца каханнем, якое дзяўчына-русалка страціла пры жыцці.

Многа любві і ўвагі ўдзялялі вобразу русалкі беларускія сялянкі. Часцей за ўсё ў іх вырабах русалка мае від сіметрычнага бутона кветкі, які нагадвае аддалена жаночую фігуру.

У гэтым плане значную цікавасць мае ручнік, вышыты ў 1920 годзе сялянкай Х. Кісялёвай з вёскі Яновічы Віцебскай вобласці. На ім — фігуры з букетаў кветак, стылізаваных пад чалавечую постаць, што паўтараюцца некалькі разоў.

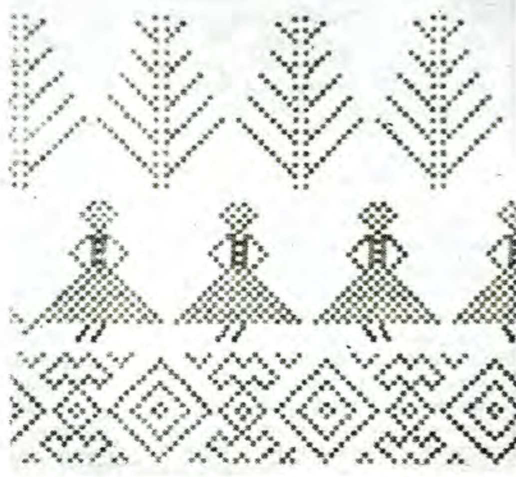
Але, на жаль, усё гэта ў мінулым. Няма ўжо тых жанчын, рукамі якіх створаны гэтыя адухоўленыя маляўнічыя вобразы народнай фантазіі, фальклору. Адзінае, што мы можам зрабіць, — гэта беражліва збіраць усё тое, што яшчэ захавалася, зберагчы яго ў музеях, каб паказаць сучаснай моладзі прыгажосць побыту і жыцця колішняй беларускай вёскі.

Міхаіл КАЦАР.

НА ЗДЫМКАХ: узор узаемнага кахання на вырабе Л. РАДЗЬКО з вёскі Баяны Глускага раёна; узор разбітага кахання на ручніку Н. САЛТАНОВІЧ з Сянно; узор Купалачкі на ручніку С. МІНЬКОВІЧ з вёскі Пярэспа Сенненскага раёна.

Фота аўтара.

АЛЕЙНІКАЎ АДПРАЎЛЯЕ ШПРЫЦЫ

«Савецкі д'Артаньян» — нярэдка каментатары ў матчаў называюць Сяргея Алейнікава, які выступае цяпер за турынскі клуб «Ювентус». Патрабавальныя італьянскія балельшчыкі высока ацэньваюць ігру нашага футбаліста.

З задавальненнем яны даведаліся аб тым, што некалькі дзён назад Алейнікаў купіў 10 тысяч аднаразовых шпрыцаў і ў супрацоўніцтве з італьянскім Чырвоным Крыжам накіраваў іх у адну з бальніц Мінска. Хуткую дастаўку грузу па месцу прызначэння забяспечаць Аэрафлот, а таксама турынская транспартная фірма АЗЕ, якая ўзяла на сябе частку расходаў па яго перавозцы.

А. ТАРАКАНАЎ.

ВАС ШУКАЮЦЬ І ЧАКАЮЦЬ СВАЯКІ

Шукаецца **САЛЕЙКА Іван Сяргеевіч**, які нарадзіўся ў 1925 годзе ў вёсцы Чэпелева Слонімскага раёна Гродзенскай (былой Баранавіцкай) вобласці.

Летам 1944 года, вяртаючыся з работы ў лясгасе, ён зламаў нагу. Яго адвезлі ў свой шпіталь немцы, што праязджалі міма. Праз некалькі дзён у час адступлення шпіталь быў тэрмінова эвакуіраваны. Родныя спазніліся забраць Івана. Яго лічылі загінуўшым. Але ў 1948 годзе ад Івана Сяргеевіча прыйшло пісьмо з Францыі. Перапіска вялася да пачатку 50-х гадоў.

Яго шукае пляменніца, дачка брата Уладзіміра Салейкі, **ЦЫБУЛЬКА Ніна Уладзіміраўна.**

Просім усіх, хто можа дапамагчы ў пошуку, паведаміць у рэдакцыю або па адрасу:

БССР, 231900, Гродзенская вобл., г. Ваўкавыск, вул. Сацыялістычная, д. 6, кв. 18. ЦЫБУЛЬКА Ніне Уладзіміраўне.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі
Індэкс 63854. Зак. № 542